Роальд Дал

Чарлі і шоколадна фабрика

Переклад В. Морозова

Розділ 1. А ось і Чарлі

Ці двоє старезних людей — батько й мати пана Бакета. їх звати дідунь Джо та бабуся Джозефіна.

А ці двоє старезних людей — батько й мати пані Бакет. їх звати дідусь Джордж та бабуня Джорджина. [6]

Це — пан Бакет. Це — пані Бакет. Пан та пані Бакети мають синочка, якого звати Чарлі Бакет.

Це — Чарлі.

Добрий вам день. І вам добрий день. І вам.

Він радий вас бачити.

Уся їхня родина — шестеро дорослих (полічіть) і малий Чарлі Бакет — мешкає в дерев'яній хатинці на краю великого міста. [7]

Хатинка аж ніяк не була розрахована на стількох людей, і жилося їм там страшенно незручно. Мала вона всього дві кімнатки й однісіньке ліжко. Ліжко віддали чотирьом стареньким, бо вони ж такі кволі й утомлені. Такі втомлені, що ніколи й не злазили з ліжка.

Дідунь Джо та бабуся Джозефіна лежали з одного кінця, а дідусь Джордж та бабуня Джорджина — з другого.

Пан і пані Бакети спали з малим Чарлі Баке-том в іншій кімнатці, на матрацах на підлозі.

Влітку це ще було сяк-так, а от узимку, коли по підлозі цілісіньку ніч віяли крижані протяги, ставало нестерпно.

Вони й не мріяли купити кращу хату, чи хоч би ще одне ліжко, бо були дуже вбогі.

З усієї родини роботу мав тільки пан Бакет. Він працював на фабриці зубної пасти, де цілий день сидів на лаві, накручуючи кришечки на тюбики з пастою. Але за накручування [8] кришечок багато не платять, і бідолашний пан Бакет, хоч як багато він працював і як швидко накручував кришечки, ніколи не заробляв стільки, щоб купити бодай половину потрібних для такої великої родини речей. Грошей не вистачало навіть на харчі. На сніданок вони їли хліб з маргарином, на обід — варену картоплю з капустою, а на вечерю — капусняк. Трохи краще бувало в неділю. Усі чекали, коли настане неділя, бо хоч страви готували ті самі, але кожному дозволялося з'їсти по дві порції.

Бакети, звісно, не вмирали з голоду, але всім їм — обом дідусям, обом бабусям, батькові Чарлі, матері Чарлі і особливо малому Чарлі — з ранку до ночі здавалося, що животи поприсихали до спин.

Чарлі було найгірше. І хоч батько з матір'ю часто за обідом чи вечерею віддавали йому свої порції, та хлопцеві все одно було мало, бо він ріс. Чарлі страшенно кортіло чогось ситнішого [9] й смачнішого за капусту з капусняком. А понад усе він хотів... ШОКОЛАДУ.

Йдучи вранці до школи, Чарлі бачив у вітринах крамничок цілі стоси величезних шоколадних плиток. Він зупинявся й дивився на них,

притискаючись носом до скла і стікаючи слиною. Щодня він бачив, як інші дітлахи виймали з кишень шоколадні цукерки й пожадливо їх поглинали, і це, звичайно, була для нього велика мука.

Чарлі Бакет міг відчути смак шоколаду єдиний раз на рік, на свій день народження. Уся родина заощаджувала для цього гроші і, коли наставав знаменний день, Чарлі з самісінького чудесного ранку дарували невеличку шоколадну плиточку. І щоразу він акуратно ховав цю плиточку в спеціальну дерев'яну коробочку і зберігав її, ніби вона була зі щирого золота. Кілька наступних днів не смів до неї навіть торкатися — тільки дивився. Коли ж урешті не [10] витримував, то віддирав з куточка манюсінький шматочок паперової обгортки, щоб визирнув манюсінький шматочок шоколаду, а тоді відкушував звідти манюсіньку крихточку — аби тільки відчути цей чудесний солодкий смак, що поволі розтікався по язиці. На другий день відкушував ще одну крихточку, а тоді ще і ще. Отак Чарлі примудрявся розтягти десятицентову плиточку шоколаду більш як на місяць.

Але я ще не сказав вам про одне лихо, що мучило малого шоколадолюба Чарлі понад усе. Воно докучало йому набагато більше, ніж якесь там споглядання шоколадних плиток у вітринах крамниць чи поїдання іншими дітьми шоколадних цукерок просто перед його носом.

Гіршої муки годі було уявити:

У цьому місті, майже біля самої хатинки, де мешкав Чарлі, стояла ВЕЛИЧЕЗНА ШОКОЛАДНА ФАБРИКА!

Ви собі уявіть! [11]

І то була не якась там звичайна шоколадна фабрика. То була найбільша й найвідоміша в цілому світі фабрика! Називалася вона "ВОНКА", а власником її був містер Віллі Вонка, найкращий за всі часи виробник і винахідник шоколадних цукерок. І що то була за чудесна,

неймовірна будівля! Оточена височенним муром з величезною залізною брамою, вона вся диміла й химерно гула. А повітря навколо муру аж на кілометр просякло густими й розкішними пахощами рідкого шоколаду!

Двічі на день, ідучи до школи й повертаючись додому, малий Чарлі Бакет мусив проминати фабричну браму. І щоразу він дуже-дуже сповільнював крок, задирав носа й на повні груди вдихав цей неповторний шоколадний запах, що огортав його звідусіль.

Ох, як же йому подобався цей запах!

І як же він прагнув потрапити на фабрику й побачити, що ж там усередині. [12]

Розділ 2. Фабрика містера Віллі Вонка

Вечорами, досьорбавши водянистий капусняк, Чарлі завжди заходив у кімнатку до дідусів і бабусь, щоб послухати їхні розповіді, а потім побажати їм на добраніч.

Усі старенькі мали за дев'яносто років. Були вони зморщені, мов сухі сливи, й худі, мов кістяки. Удень вони, від холоду понатягавши на голови нічні ковпаки, тулилися в ліжку, по Двоє з кожного кінця, і з нудьги дрімали. Та [13] варто їм було почути, що відчиняються двері й лунає онуків голос: "Добрий вечір, дідуню Джо й бабусю Джозефіно, дідусю Джордж і бабуню Джорджино", — як усі четверо хутенько сідали на ліжку, їхні старі зморшкуваті лиця спалахували радісними усмішками — і починалася розмова.

Вони любили цього хлопчика. Чарлі був їхньою єдиною в житті радістю і вони цілісінькими днями чекали його вечірніх відвідин. Незрідка заходили й батьки Чарлі, ставали біля дверей і теж слухали розповіді стареньких. Отак щовечора на півгодини ця кімната сповнювалася щастям, а родина забувала про голод і холод.

Якось увечері, коли Чарлі зайшов до дідусів з бабусями, він запитав:

— А чи справді шоколадна фабрика "Вонка" найбільша в світі?

— Чи справді? — здивувалися водночас усі [14] четверо. — Аякже! Святий Боже, невже ти не знаєш? Та вона в п 'ятдесят разів більша за будь-яку іншу фабрику!

— А чи справді містер Віллі Вонка найумілі-ший на світі виробник шоколаду?

— Любий хлопчику, — сказав дідунь Джо, вмощуючись на подушці вище, — та світ не бачив такого дивовижного, фантастичного, неймовірного виробника шоколаду, як містер Віллі Вонка! Я гадав, що всі це знають!

— Я знаю, дідуню Джо, що він відомий, і знаю, що він дуже вмілий...

— Умілий? — вигукнув старенький. — Це не те слово! Він просто чарівник! Він робить з шоколадом усе — усе, що забажає! Правда ж, дорогенькі?

Старенькі поволі закивали й підтвердили усі втрьох:

— Щира правда. Правдивіше не буває. А дідунь Джо додав: [15]

— Ти хочеш сказати, що я не розповідав тобі про містера Віллі Вонку та його фабрику?

— Ніколи, — відповів малий Чарлі.

— О Господи всемогутній! Не знаю, що це зі мною сталося!

— Дідуню Джо, то, може, розкажете зараз?

— А чому ж ні? Сідай отут на ліжку й уважно слухай.

Дідунь Джо був з усіх чотирьох найстарший. Мав дев'яносто шість з гаком, а це дуже похилий вік. Як і всі старезні люди, він був слабий та кволий і цілий день майже не розмовляв.

Зате вечорами, коли в кімнату заходив любий онук, дідунь якимось дивом ніби знову молодшав. Утома й кволість його покидали, він ставав веселий і енергійний, мов юнак.

— Ой, що то за людина, містер Віллі Вонка! — вигукнув дідунь Джо. — Чи знаєш ти, скажімо, що він сам винайшов понад двісті нових [16] сортів шоколадних цукерок, кожен вид з інакшою начинкою, кожен солодший і смачніший за вироби усіх інших кондитерських фабрик!

— Свята правда! — підтвердила бабуся Джозефіна. — А ще він розсилає їх у всі кінці світу! Це ж так, дідуню Джо?

— Так, дорогенька, так. І всім королям та президентам світу. Але він виробляє не тільки шоколадні цукерки. Де там! Він має про запас деякі просто фантастичні винаходи, цей містер Віллі Вонка! Чи знаєш ти, що він придумав, як виготовляти шоколадне морозиво, щоб воно годинами не тануло без холодильника? Влітку його можна цілий ранок протримати на сонці — і воно не потече!

— Та це ж неможливо! — витріщився на ді-Дуня Чарлі.

— Авжеж, неможливо! — вигукнув дідунь Джо. — Це просто безглуздя! Але містер Віллі Вонка це зробив! [17]

— Саме так! — погодилися всі інші, киваючи головами. — Містер Вонка це зробив.

— Окрім того, — вів далі дідунь Джо, говорячи тепер дуже повільно, щоб Чарлі не проґавив ані слова, — пан Віллі Вонка вміє виготовляти зефір, що має смак фіалок, і чудові карамельки, які, поки їх смокчеш, кожні десять секунд міняють колір, і малесенькі пір'їсті льодянички, які смачненько тануть, щойно торкнешся до них губами. Він може зробити жуйку, яка ніколи не втрачає смаку, і цукеркові кульки, які можна роздути до неймовірних розмірів, а тоді проштрикнути шпилькою і проковтнути. А ще він володіє таємним методом виготовлення гарненьких синичих яєчок у чорну цяточку. Коли покласти таке яєчко в рот, то воно поволі меншає, аж раптом щезає цілком, а на кінчику язика залишається крихітне й рожеве цукрове пташеня.

Дідунь Джо стих і поволі провів кінчиком [18]

язика по губах. — Ото тільки подумаєш про таке, і вже тече слина, — додав він.

— У мене теж, — зізнався малий Чарлі. — Але прошу вас, далі.

Батьки Чарлі, пан і пані Бакети, під час розмови тихенько зайшли до кімнати і стояли тепер, слухаючи, біля дверей.

— А розкажи Чарлі про божевільного індійського принца, — запропонувала бабуся Джо-зефіна. — Йому цікаво буде почути.

— Маєш на увазі принца Пондівішну? — перепитав дідунь Джо й захихотів.

— То цілковитий псих! — втрутився дідусь Джордж.

— Але дуже багатий, — додала бабуня Джор-джина.

— А що він такого зробив? — зацікавився Чарлі.

— Слухай, — сказав дідунь Джо, — я зараз розповім. [I9]

Розділ 3. Містер Вонка та Індійський принц

— Принц Пондівішна написав містерові Вонці листа, — почав дідунь Джо, — і попросив, щоб той приїхав аж у Індію і побудував йому величезний палац з самісінького шоколаду.

— І що, дідуню, містер Вонка це зробив?

— Аякже. І що то був за палац! Там було сто кімнат, і все було зроблене з темного чи світлого шоколаду. Шоколадна цегла, шоколадний цемент, шоколадні вікна, усі стіни й стеля були з шоколаду, а ще килими, картини, ліжка й меблі. А з кранів у ванній лився гарячий шоколад.

Коли все було завершено, містер Вонка сказав принцові Пондівішні: [20]

— Мушу Вас, однак, попередити, що довго все це не простоїть, тому не гайте часу й починайте їсти.

— Дурниці! — закричав принц. — Я не їстиму власного палацу! Не гризтиму сходів і навіть стін не лизатиму! Я в ньому буду жити!

Але містер Вонка мав, зрозуміло, рацію, бо незабаром після цього настав спекотний день, сонце припекло й палац почав поволі танути й розтікатися по землі.

Божевільний принц, який дрімав собі у вітальні, прокинувся й побачив, що пливе у величезному липкому й коричневому озері шоколаду.

Малий Чарлі завмер на краєчку ліжка, не зводячи очей з дідуня. Обличчя його було схвильоване, а очі такі круглі, що аж світилися білки.

— Це — правда? — засумнівався він. — Чи ви мене обманюєте?

— Правда! — вигукнули усі четверо стареньких. — Чистісінька правда! Спитай кого хочеш! [21]

— І це ще не вся правда, — додав дідунь Джо, нахилився до Чарлі й зашепотів ледь чутно й таємничо: — Ніхто... звідти... не... виходить!

— Звідки? — перепитав Чарлі.

— /... ніхто... не... заходить... туди!

— Куди?! — вигукнув Чарлі.

— На фабрику "Вонка", а то куди ж!

— Дідуню, ви про що?

— Про працівників, Чарлі.

— Про працівників?

— На всіх фабриках, — пояснив дідунь Джо, — є працівники, які щоранку й щовечора заходять і виходять з воріт... на всіх, окрім фабрики "Вонка"! Чи ти хоч раз бачив хоч однісіньку людину, яка б туди зайшла... або звідти вийшла?

Чарлі обвів поглядом усі чотири старезні обличчя, які на нього дивилися. Були вони приязно всміхнені й водночас цілком серйозні. Не було й знаку, що це жарт чи обман.

— Ну? Що скажеш? — домагався дідунь Джо. [22]

— Я... я навіть не знаю, дідуню, — почав затинатися Чарлі. — Коли я проходжу повз фабрику, то ворота завжди замкнені.

— Отож бо! — вигукнув дідунь Джо.

— Але ж там повинні працювати якісь люди...

— Ні, Чарлі, не люди. Принаймні, не звичайні люди.

— А хто?! — аж закричав Чарлі.

— Ага... Отож бо й воно... Це ще один приклад розуму й умілості містера Віллі Вонки.

— Чарлі, синку, — озвалася з дверей пані Ба-кет, — пора вже спати. Годі на сьогодні.

— Ой, мамусю, я мушу почути...

— Завтра, синку...

— Справді, — погодився дідунь Джо, — решту розповім завтра. [23]

Розділ 4. Таємні працівники

На другий вечір дідунь Джо повів розповідь далі.

— Розумієш, Чарлі, — сказав він, — ще недавно на фабриці містера Віллі Вонки працювали тисячі працівників. Аж раптом якогось дня містер Вонка мусив попросити їх усіх піти додому й більше ніколи не вертатися.

— А чому? — здивувався Чарлі. [24]

— Через шпигунів.

— Яких шпигунів?

— Розумієш, усі інші виробники шоколаду стали заздрити, що містер Вонка виробляє такі чудові цукерки, й почали засилати шпигунів, щоб ті повикрадали його таємні рецепти. Шпигуни влаштовувалися на фабрику "Вонка", прикидаючись звичайними працівниками, і вивідували, як робиться те чи те.

— А тоді верталися на свої фабрики і все розповідали? — запитав Чарлі.

— Атож, — підтвердив дідунь Джо, — бо незабаром фабрика Фікельґрубера почала виробляти морозиво, яке не тануло навіть під пекучим сонцем. Потім фабрика пана Тицьно-са випустила жуйку, що не втрачала аромату, скільки її не жуй. А тоді ще й фабрика пана Слаґворта почала виготовляти цукеркові кульки, які можна було роздути до велетенських розмірів, проштрикнути шпилькою і проковтнути. [25] І так далі, і так далі. Містер Віллі Вонка рвав на собі бороду й кричав: "Який жах! Я збанкрутую! Скрізь шпигуни! Я мушу закрити фабрику!"

— Але ж він її не закрив! — вигукнув Чарлі.

— Та ні, закрив. Сказав працівникам, що йому дуже прикро, але всі вони мають вертатися додому. Тоді замкнув головну браму й повісив на неї ланцюга. Отак зненацька величезна шоколадна фабрика містера Вонки завмерла й спорожніла. З димарів перестав іти дим, стих гул машин, і не було відтоді випущено жоднісінької шоколадки чи цукерочки. Ніхто звідти не виходив і ніхто не заходив, та й сам містер Віллі Вонка десь зник.

— Минали місяці, — вів далі дідунь Джо, — а фабрика все була на замку. І всі казали: "Бідний містер Вонка. Він був такий приємний. І які чудові штучки виготовляв. Але тепер йому гаплик. Усе пропало".

А тоді сталося щось дивовижне. Якось рано-вранці з високих фабричних димарів засоталися тоненькі смужечки білого диму! Мешканці міста зупинялися й дивилися на них. "Що це таке? — гукали вони. — Там хтось розпалив вогонь! Мабуть, містер Вонка знову відкрив фабрику!" Усі помчали до брами, сподіваючись, що вона відчинена навстіж, а містер Вонка знову радо зустрічає своїх працівників.

Та ба!

Величезна залізна брама була замкнена, ланцюг, як і раніше, висів на ній надійно, а самого містера Вонки ніде не було видно.

"Але ж фабрика працює!" — дивувалися люди. — Послухайте! Чути машини! Вони знову гудуть! А в повітрі пахне шоколадом!"

Дідунь Джо нахилився, торкнув Чарлі за коліно довгим худим пальцем і неголосно сказав:

— Та найдивніше, Чарлі, що у фабричних

вікнах рухалися маленькі темні тіні. Люди з вулиці бачили їх за матовими шибками.

— А чиї то були тіні? — миттю зацікавився Чарлі.

— Саме це всі й хотіли знати.

"Там повно працівників! — кричали люди. — Але ж ніхто туди не заходив! Брама замкнена! Це якесь божевілля! І ніхто звідти не виходить!"

— Не було жодного сумніву, — сказав дідунь Джо, — що фабрика запрацювала. Відтоді вона так і працює, ось уже десять років. А шоколадки й цукерки, виготовлені на ній, стають усе смачніші й фантастичніші. Зрозуміло, що тепер, коли містер Вонка винаходить якийсь новий дивовижний сорт цукерок, то вже ні пан Фікельґрубер, ні пан Тицьніс, ні пан Слаґ-ворт, ні будь-хто інший не спроможний його відтворити. Жоден шпигун не може проникнути на фабрику, щоб вивідати рецепт.

— Дідуню, але хто ж, — вигукнув Чарлі, — хто саме працює на фабриці містера Вонки?

— Чарлі, цього ніхто не знає.

— Та ж це нісенітниця! Чому ніхто його не спитав?

— Бо ніхто його тепер не бачить. Він не виходить з фабрики. Звідти з'являються тільки шоколадки й цукерки. Вони вискакують зі спеціального люка в стіні, вже запаковані й заадресовані, і їх щодня забирають поштові фургони.

— Дідуню, що ж то за люди там працюють?

— Любий хлопчику, — відповів дідунь Джо, — це найбільша таємниця у світі виробників шоколаду. Ми знаємо про тих людей лиш одне. Вони — малесенькі. Невиразні тіні, що іноді з'являються за вікнами, здебільшого пізно ввечері, коли горить світло, належать крихітним людям, не вищим за моє коліно...

— Таких людей не буває, — заперечив Чарлі. [29]

Саме тут до кімнати зайшов пан Бакет, батько Чарлі. Він повернувся додому з фабрики зубної пасти і схвильовано розмахував вечірньою газетою.

— Чули новину? — вигукнув він. І підняв газету, щоб було видно величезний заголовок:

НАРЕШТІ ФАБРИКУ "ВОНКА" ВІДКРИЮТЬ ДЛЯ КІЛЬКОХ ЩАСЛИВЦІВ

Розділ 5. Золоті квитки

— Це означає, що людям дозволять зайти на фабрику?! — вигукнув дідунь Джо. — Ану читай, що там написано — швиденько!

— Гаразд, — сказав пан Бакет, розгладжуючи газету "Вечірній вісник". — Слухайте.

Містер Вонка геніальний виробник цукерок, якого ніхто не бачив уже десять років, прислав сьогодні таке оголошення

Я, Віллі Вонка, вирішив дозволити цього року відвідати мою фабрику п'ятьом дітям. Майте на увазі — тільки п'ятьом і не більше. Цих п'ятьох щасливців я скрізь водитиму [31] особисто і дозволю їм побачити всі фабричні таємниці та чари. Наприкінці екскурси всі вони як спеціальний дарунок отрима-ють стільки шоколадок і цукерок, що їм вистачить на все життя! Отож шукайте Золоті квитки! П'ять Золотих квитків було надруковано на золотому папері й заховано під звичайнісінькими обгортками п'яти звичайнісіньких шоколадних батончиків. Ці п'ять батончиків можуть опинитися де завгодно — в будь-якій крамничці на будь-якій вуличці у будь-якому місті будь-якої країни світу — на будь-якому прилавку, де продають цукерки "Вонка". А п'ятеро щасливців, які знайдуть ці п'ять Золотих квитків, стануть єдиними особами, яким дозволять відвідати мою фабрику й побачити, яка вона тепер зсередини! Успіхів вам усім і успішного полювання!

(Підпис: Віллі Вонка) [32]

— Та він здурів! — пробурмотіла бабуся Джозефіна.

— Блискучий розум! — вигукнув дідунь Джо. — Просто чарівник! Ви тільки уявіть, що тепер буде! Цілісінький світ почне шукати Золоті квитки! Усі купуватимуть батончики "Вонка", сподіваючись знайти там квиточок! Він продасть шоколадок більше, ніж будь-коли! Яка ж то буде радість знайти квиток!

— А шоколадки й цукерки, яких вистачить на все життя — і безкоштовно! — додав дідусь Джордж. — Ви собі уявіть!

— їх би мали привезти вантажівкою! — сказала бабуня Джорджина.

— Мене аж нудить від самої думки про них, — скривилася бабуся Джозефіна.

— Дурниці! — вигукнув дідунь Джо. — Чар-лі, правда, було б чудесно — розгорнути батончик і побачити, як усередині виблискує Золотий квиток! [33]

— Ще й як, дідуню. Але на це нема надії, — похнюпився Чарлі. — Я ж отримую тільки одну шоколадку на рік.

. — Ніколи не знати, онучку, — втрутилась бабуня Джорджина. — За тиждень у тебе день народження. Ти маєш не менше шансів, ніж будь-хто інший.

— На жаль, це не так, — засумнівався дідусь Джордж. — Золоті квитки скоріше знайдуть ті діти, які мають змогу купувати шоколадки щодня. А наш Чарлі отримує лиш одну на рік. Надії нема. [34]

Розділ 6. Два перші щасливці

Уже на другий день знайшли перший Золотий квиток. Щасливцем виявився якийсь Авґус-тус Ґлуп, і на першій сторінці вечірньої газети, яку читав пан Бакет, красувалося його велике фото. На знімку був дев'ятирічний хлопець, такий тілистий, ніби його надули велетенською помпою. З усього його тіла випиналися [35] здоровезні обвислі складки жиру, а лице нагадувало потворну грудку тіста з маленькими смородинками очей, що зажерливо поглядали на світ. Містечко, в якому жив Авґустус Ґлуп, за словами газети, просто шаленіло від радості за свого героя. З усіх вікон майоріли прапори, школярів звільнили від уроків, а ще на честь знаменитого земляка було влаштовано парад. "Я знала, що Авґустусь знайде Золотого квитка, — сказала його мати журналістам. — Він щодня з'їдає стільки шоколадних цукерок, що було б просто неймовірно, якби він його не знайшов. їсти — це його пристрасть. Це єдине, що його цікавить. Але ж це краще, ніж бути хуліганом і стріляти на дозвіллі з самопалів, правда? І ще я завжди кажу, що він стільки не їв би, якби не потребував поживи, правда? Бо це ж вітаміни. Як він зрадіє, коли побуває на легендарній фабриці містера Вонки! Ми пишаємося ним!" [36]

— Яка огидна жінка, — скривилася бабуся Джозефіна.

— А хлопець який бридкий, — додала бабуня Джорджина.

— Залишилося тільки чотири Золоті квитки, — замислився дідусь Джордж. — Цікаво, кому дістануться вони.

І ось уже цілу країну, та що там — цілий світ — зненацька охопила лихоманка купувати цукерки. Усі несамовито шукали решту безцінних квиточків. Дорослющі жінки влітали в цукерні, хапали одразу по десять батончиків "Вонка", похапцем здирали з них обгортки, жадібно позираючи, чи не блисне зсередини золотистий папірець. Дітлахи трощили молотками свої свинки-скарбнички і мчали в цукерні з

пригорщами монет. В одному місті відомий бандит пограбував банк на п'ять тисяч доларів і того ж дня потратив усі гроші на шоколадні батончики. А коли поліція ввірвалася в будинок грабіжника, [37] щоб його заарештувати, той сидів на підлозі серед цілих гір батончиків і здирав обгортки довжелезним кинджалом. У далекій Росії одна жінка, Сара Рус, заявила, що знайшла другий квиток, але він виявився майстерною підробкою. Відомий учений з Англії, професор Фолбоді, винайшов пристрій, який дозволяв одразу, не розгортаючи батончик, знати, чи є під обгорткою Золотий квиток. Пристрій мав механічну руку, що вискакувала зі страшенною силою, хапаючи все, що мало в собі бодай крихточку золота, тож якийсь час здавалося, що питання вичерпано. Та на лихо, коли професор демонстрував свій винахід у кондитерському відділі одного великого універмагу, механічна рука вискочила й ухопила кутній зуб із золотою пломбою однієї графині, що стояла поблизу. Це було таке жахіття, що юрба той пристрій просто розтрощила. [38]

Раптом, саме перед днем народження Чарлі Бакета, газети сповістили, що знайшовся другий Золотий квиток. Цього разу пощастило дівчинці, яку звали Верука Солт і яка жила зі своїми заможними батьками в далекому величезному місті.

І знову вечірня газета пана Бакета опублікувала фото щасливиці. Вона сиділа між сяючими батьками у вітальні їхнього будинку, розмахуючи над головою Золотим квитком, і всміхалася від вуха до вуха.

Веруччин батько, пан Солт, з готовністю пояснив журналістам, як саме було знайдено квиток. "Бачите, — сказав він, — одразу, як доня сказала, що просто мусить мати Золотий квиток, я пішов у місто й почав купувати всі шоколадні батончики "Вонка" — всі, які бачив. Купував їх, мабуть, тисячами. Сотнями тисяч! Тоді вантажив у фургони й відправляв на власну фабрику. Мій, розумієте, бізнес — це [39] горішки, і в мене працює майже сотня жінок, які лущать горішки, щоб їх потім смажити й підсолювати. Цілими днями ці жінки сидять і лущать горішки. Тож я їм сказав: "Дівчата, тепер, замість лущити горішки, здирайте обгортки з

цих дурних батончиків!" Вони так і робили. Зранку до вечора кожнісінька моя робітниця зривала з батончиків обгортки.

Та минуло три дні — і все дарма. Це було жахіття! Моя Веручечка з кожним днем сум-нішала й сумнішала і, коли я вертався додому, кричала на мене: "Де мій Золотий квиток! Я хочу Золотий квиток!" Вона годинами лежала на підлозі, хвицяла ногами й страшенно лементувала. Я не міг дивитись, як страждає моя дівчинка, тому поклявся не припиняти пошуків, доки не здобуду те, що вона забажала. І раптом... на четвертий день увечері одна моя робітниця закричала: "Я знайшла! Золотий квиток!" А я звелів: "Давай сюди, швидко!" [40]

Вона віддала, а я побіг додому й віддав його моїй любій Веруці, і ось вона знову усміхнена, а вся наша родина знову щаслива".

— Ця ще гірша за того товстуна, — скривилася бабуся Джозефіна.

— їй треба надавати добрячих ляпанців, — додала бабуня Джорджина.

— Дідуню, мені здається, що батько дівчинки зробив не дуже чесно, — пробурмотів Чарлі.

— Він її розбещує, — відповів дідунь Джо. — А коли дитину так панькати, то нічого доброго не вийде. Запам'ятай, Чарлі, мої слова.

— Іди спати, синку, — озвалася мати Чарлі. — Завтра твій день народження, не забувай. Я сподіваюся, що ти встанеш раненько, щоб розгорнути дарунок.

— Батончик "Вонка"! — зрадів Чарлі. — Це буде батончик "Вонка", правда?

— Так, синку, — зізналася матуся. — Звичайно.[41]

— Ох, як було б чудово, якби я знайшов там третій Золотий квиток! — розмріявся Чарлі.

— Завтра, як отримаєш дарунок, заходь сюди, — попросив дідунь Джо. —Тоді ми всі побачимо, як ти знімаєш обгортку.

Розділ 7. День народження Чарлі

— З днем народження! — голосно привітали Чарлі четверо стареньких, коли він на другий день уранці зайшов до них у кімнату.

Чарлі нервово всміхнувся й сів на краєчок ліжка. Обома руками він дуже обережно тримав свій дарунок, свій єдиний дарунок. На обгортці було написано: "Високочудесний зефірмелад Вонки". [43]

Четверо стареньких, по двоє з кожного кінця ліжка, підперлися подушками і з хвилюванням дивилися на солодкий батончик у руках Чарлі.

Пан і пані Бакети теж зайшли й зупинилися біля ліжка, дивлячись на Чарлі.

У кімнаті запала тиша. Усі тепер чекали, коли Чарлі почне розгортати дарунок. Чарлі поглянув на батончик. Повільно, з любов'ю, погладжував його пальцями, і блискуча паперова обгортка легенько похрускувала в принишклій кімнаті.

А тоді пані Бакет лагідно сказала:

— Не переживай, синку, якщо не знайдеш під обгорткою того, що шукаєш. Не сподівайся, що тобі аж так пощастить.

— Це правда, — погодився пан Бакет. Чарлі нічого не сказав.

— Зрештою, — сказала бабуся Джозефіна, — в цілому світі залишилося всього три квиточки. [44]

— Головне, — додала бабуня Джорджина, — хоч би там як, а солодкий батончик ти маєш.

— "Високочудесний зефірмелад Вонки!" — вигукнув дідусь Джордж. — Це ж найкращий сорт! Тобі дуже сподобається!

— Ага, — прошепотів Чарлі. — Я знаю.

— Забудь про всі ті Золоті квитки і поласуй батончиком, — заохотив дідунь Джо. — Чого чекаєш?

Усі вони знали, що смішно було сподіватися знайти чарівний квиток у жалюгідному маленькому батончику, тому намагалися лагідно й м'яко підготувати Чарлі до розчарування. Але дорослі знали ще одну штуку, а саме: надія, хоч і малесенька, та все ж була.

Вона просто мусила бути.

Цей батончик мав такі самі шанси мати в собі Золотий квиток, як і будь-яка інша цукерка.

І саме тому батьки, дідусі й бабусі були напружені [45] й схвильовані не менше за самого Чарлі, хоч і вдавали, що дуже спокійні.

— Не барися, розгортай, бо спізнишся до школи, — сказав дідунь Джо.

— Скоріше, — додав дідусь Джордж.

— Розгортай, онучку, — попросила бабуня Джорджина. — Розгортай, будь ласка. Бо я нервуюся.

Дуже повільно хлопцеві пальці почали відривати малесенький кутик обгортки.

Старенькі на ліжку понахилялися вперед, витягуючи худі жилаві шиї.

Тоді зненацька, ніби не в змозі стримувати напруження, Чарлі роздер обгортку просто посередині... і йому на коліна впав... світло-коричневий шоколадний батончик.

Там не було й сліду Золотого квитка.

— Ну... от і все! — весело озвався дідунь Джо. — Цього ми й сподівалися.

Чарлі підвів голову. [46]

З ліжка на нього уважно дивилися чотири лагідні старі обличчя. Він сумно всміхнувся їм кутиком уст, а тоді стенув плечима й про-стяг батончик матері зі словами:

— Нате, мамо, візьміть шматочок. Поділімося. Хай усі покуштують.

— Нізащо! — відмовилася мама. І всі інші запротестували:

— Ні, ні! Нам таке й не снилося! Він увесь твій!

— Будь ласка, — Чарлі благально повернувся до дідуня Джо й запропонував йому батончика.

Але той, як і всі, відмовився навіть від манюсінького шматочка.

— Пора вже йти до школи, — нагадала пані Бакет, поклавши руку на худенькі синові плечі. — Біжи, бо спізнишся. [47]

Розділ 8. Знайдено ще два Золоті квитки

Того вечора газета пана Бакета повідомила про знахідку не лише третього Золотого квитка, а й четвертого. "СЬОГОДНІ ЗНАЙДЕНО ДВА ЗОЛОТІ КВИТКИ, — волали заголовки. — ЗАЛИШИВСЯ ЛИШ ОДИН".

— Що ж, — сказав дідунь Джо, коли вся родина зібралася після вечері в кімнаті стареньких. — Послухаймо, хто їх знайшов. [48]

"Третій квиток, — прочитав пан Бакет, піднісши газету до самих очей, бо бачив поганенько, а на окуляри не мав грошей, — третій квиток знайшла панна Віолета Бореґард. Величезне хвилювання панувало в домі Бореґардів, коли наш репортер прибув туди, щоб узяти інтерв'ю в щасливої панночки — клацали фотоапарати, виблискували спалахи, а люди штовхалися й пхалися, намагаючись підійти хоч трохи ближче до знаменитості. А знаменитість стояла на кріслі у вітальні, шалено махаючи рукою з Золотим квитком, наче зупиняла таксі. Щось усім говорила дуже швидко й дуже голосно, та нелегко було зрозуміти її слова, бо водночас вона так само шалено жувала жуйку.

— Я жую безперестанку, — кричала дівчина, — та коли почула про ті квитки містера Вонки, то відклала жуйку і перейшла на цукерки — мала надію, що мені пощастить. Тепер, зрозуміло, я знову жуватиму. Я дуже люблю [49] жуйку. Не можу без неї жити. Жую цілісінькими днями, крім тих кількох хвилин, коли треба їсти. Тоді я приліплюю жуйку за вухо — щоб не загубити. Чесно вам зізнаюся, що почувалася б нікудишньо, якби цілий день не жувала жуєчку. Це щира правда. Мама каже, що панночкам таке не личить і що бридко дивитися, коли дівчачі щелепи постійно плямкають, але я не згодна. І хто вона така, до речі, щоб

критикувати? її щелепи, якщо хочете знати, теж плямкають не менше — вона цілими днями на мене кричить.

— Цить, Віолето, — озвалася пані Бореґард з дальнього кутка кімнати, де вона стояла на піаніно, щоб не затовкла юрба.

— Маман, не заводься! — гаркнула панна Бореґард. — Вам, мабуть, — знову звернулася вона до репортерів, — цікаво буде знати, що я жую оцей шматочок жуйки уже три місяці. Тобто це новий рекорд. Я вже побила попередній [50] рекорд моєї найкращої подружки Кор-нелії Принцметель. Як вона казилася! Ця жуйка — мій найцінніший скарб. На ніч я її приліплюю до бильця ліжка, і зранку вона знову готова до жування... може, спочатку твердувата, але трохи пожуєш — і вона м'якне. Коли я ще не почала жувати на світовий рекорд, то міняла жуйку раз на день. Найчастіше робила це в ліфті, вертаючись зі школи додому. Чому в ліфті? Бо мені подобалося чіпляти липкі пожовані грудочки на ліфтові кнопки. Тоді до пальця того, хто заходив у ліфт після мене й натискав кнопку, приклеювалася моя стара жуйка. Га-га! Іноді зчинявся такий вереск. Найбільше репетували жінки в дорогих рукавичках. Ой, я така рада, що зможу відвідати фабрику містера Вонки. Тим паче, що після цього він дасть мені жуйки на все життя. Класно! Ура! — Мерзенне дівчисько, — скривилася бабуся Джозефіна. [51]

— Просто ганьба! — додала бабуня Джор-джина. — Вона зі своєю жуйкою обов'язково влипне в халепу, от побачите.

— Тату, а кому ж дістався четвертий квиток?

— Зараз побачимо, — відповів пан Бакет, знову придивляючись до газети. — Ага, ось воно. "Четвертий Золотий квиток, — прочитав він, — знайшов хлопець Майк Тіві".

— Ще один поганець, хай мені грець, — буркнула бабуся Джозефіна.

— Не перебивайте, бабусю, — попросила пані Бакет.

"Дім родини Тіві, — почав читати пан Бакет, — коли туди прибув наш кореспондент, теж був заповнений схвильованими гостями, однак щасливого переможця, тобто Майка Тіві, уся ця ситуація, здається, страшенно дратувала. — Ви що — подуріли? Не бачите, що я дивлюся телевізор? — сердито крикнув він. — Не заважайте!

Дев'ятирічний хлопець сидів перед величезним телевізором, не зводячи очей з екрана, й дивився фільм, у якому одна зграя бандитів розстрілювала з автоматів іншу.

Майк Тіві і сам був обвішаний вісімнадцятьма різноманітними іграшковими пістолетами й автоматами. Раз у раз він підстрибував і — тра-та-та! — давав довгі черги з котроїсь стрі-лячки.

— Тихо! — кричав він, коли хтось намагався його про щось запитати. — Я ж вам казав не заважати! Цей серіал такий кайфовий! Просто клас! Я дивлюся його щодня. Я всі серіали дивлюся щодня, навіть лажові — ті, де не стріляють. Але бандитські — найкращі. Вони такі класні, ці бандюги! Особливо, коли нашпиговують один одного свинцем або штрикають старими кинджалами, або лупляться кастетами! Я все віддав би, щоб теж так могти! Ото життя, кажу вам! Клас!" [53]

— Годі вже! — втрутилась бабуся Джозефі-на. — Не можу цього слухати!

— Я теж, — погодилась бабуня Джорджина. — Невже тепер усі діти так поводяться — як оці шмаркачі, про яких ми щойно почули?

— Звичайно, ні, — усміхнувся їй пан Бакет. — Хоч деякі, на жаль, так. Але не всі.

— Тепер лишився один-единий квиточок! — нагадав дідусь Джордж.

— Саме так, — зітхнула бабуня Джорджина. — Я точно знаю, що завтра на вечерю їстиму капусняк, і так само точно знаю, що цей квиток дістанеться якійсь огидній малій почварі, яка його не заслужила!

Розділ 9. Дідунь Джо іде на ризик

На другий день, коли Чарлі вернувся зі школи й зайшов до дідусів і бабусь, то побачив, що не спить лише дідунь Джо. Усі інші голосно хропли.

— Цс! — прошепотів дідунь Джо й жестом підкликав Чарлі до себе.

Той навшпиньки підійшов і став біля ліжка. Старий хитрюще йому всміхнувся, а тоді сягнув рукою під подушку. Коли ж її звідти витяг, то його пальці стискали старезного шкіряного гаманця. Затулившись ковдрою, старий відкрив гаманця й перевернув догори дном. [55]

Звідти викотилася одна-єдина срібна десяти-центова монетка.

— Це мій таємний скарб, — пошепки пояснив він. — Ніхто про нього не знає. Зробимо ще одну спробу знайти той останній квиток. Що скажеш? Але мусиш мені допомогти.

— Дідуню, невже ви хочете потратити на це останні свої гроші? — прошепотів Чарлі.

— Авжеж хочу! — схвильовано прохрипів старий. — Не гай часу на суперечки! Я не менше за тебе прагну знайти той квиток! На. Бери гроші й біжи в найближчу крамничку, купуй перший-ліпший батончик "Вонка" і мерщій повертайся з ним сюди, розгорнемо разом.

Чарлі взяв срібну монетку і миттю вислизнув з кімнати. За п'ять хвилин він уже повернувся.

— Купив? — пошепки спитав дідунь Джо, очі якого аж сяяли від збудження.

Чарлі ствердно кивнув і показав батончик. [56]

На обгортці було написано: "ВОНКА: ГОРІХОВИЙ ХРУСТКИЙ СЮРПРИЗ".

— Добре! — прошепотів старий, сідаючи в ліжку й потираючи руки. — Тепер... підходь сюди, сідай біля мене і разом його розгорнемо. Готовий?

— Так, — підтвердив Чарлі. — Готовий.

— Відривай верхню обгортку.

— Ні, — заперечив Чарлі, — це ж ви за нього заплатили. Робіть усе самі.

Пальці старого страшенно тремтіли, доки він обмацував батончик.

— Немає ніякої надії, — ледь чутно захихотів він. — Ти ж розумієш, що надії немає, правда?

— Так, — озвався Чарлі. — Розумію.

Вони перезирнулися й обидва нервово захихотіли.

— Май на увазі, — додав дідунь Джо, — існує лише манюсінький шанс, що це саме та цукерка, згоден? [57]

— Так, — погодився Чарлі. — Звичайно. Чому не розгортаєте, дідуню?

— На все свій час, хлопчику, на все свій час. Як ти гадаєш, з якого кінця починати?

— З отого. З найдальшого від вас. Відірвіть тільки малесенький клаптик, щоб ми нічого й не бачили.

— Отакий? — запитав старий.

— Ага. А тепер ще трошечки.

— Доривай ти, — сказав дідунь Джо. — Бо я дуже хвилююся.

— Ні, дідуню. Мусите самі.

— Ну що ж. Отак-от. — І він віддер обгортку.

Вони вдвох зазирнули під неї. Це був солодкий батончик — та й годі. Зненацька їм стало дуже смішно, і вони ви-бухли шаленим реготом.

— Що таке?! — скрикнула бабуся Джозефі-на, несподівано прокинувшись. [58]

— Нічого, — відповів дідунь Джо. — Спи собі, спи.

Розділ 10. Родина починає голодувати

За два наступні тижні стало страшенно холодно. Спочатку пішов сніг. Це сталося цілком несподівано якось уранці, коли Чарлі Бакет саме вдягався йти до школи. Він стояв біля вікна й бачив велетенські сніжинки, що поволі сіялися з замерзлого, сталевого кольору, неба.

До вечора снігу насипало довкола хатинки [60] більш як на метр, і пан Бакет мусив розчищати стежку від дверей до вулиці.

Після снігопаду зірвався сильний крижаний вітер, що не вщухав кілька днів. Він проймав аж до кісток! Усе, до чого торкався Чарлі, було ніби з льоду, і щоразу, як він виходив з дверей, вітрище наче ножем різав по щоках.

У саму хатинку крізь щілини попід дверима й навколо вікон проривалися струмені крижаного повітря, й годі було від них сховатися. Четверо стареньких, скоцюрбившись, мовчки лежали в ліжку й намагалися врятуватися від холоду. Давно забулася радість з приводу Золотих квитків. Ніхто в родині не міг ні про що думати, крім двох насущних проблем — як зігрітися і як наїстися.

Чомусь саме в холодну погоду розбурхується апетит. Усі ми тоді починаємо мріяти про паруючу смаженину, про гарячі яблучні пироги та всілякі інші смачні теплі страви. А оскільки [61] всім нам щастить значно більше, ніж ми гадаємо, найчастіше ми отримуємо бажане... чи щось подібне. Але Чарлі Бакет ніколи не отримував бажаного, бо батьки не мали на це грошей, тож що довше лютувала холоднеча, то нестерпніше мучив його вовчий голод. Давно вже він зіщи-пав обидва батончики — і той, що з дня народження, і той, що купив дідунь Джо — тож тепер нічого не лишалося, як тричі на день їсти водянисті капустяні страви.

А тоді страви стали ще водянистіші.

Причина була в тому, що фабрика зубної пасти, де працював пан Бакет, зненацька збанкрутувала й мусила закритися. Пан Бакет негайно почав шукати іншої роботи. Проте дарма. Врешті-решт заробити кілька пенсів він міг тільки розчищаючи сніг на вулицях. Але цього не вистачало, щоб купити хоч би четвертину харчів, необхідних для сімох душ. Становище ставало нестерпне. Тепер на сніданок кожен отримував [62] тільки по шматочку хліба, а на обід — половинку вареної картоплини.

Помалу в хатинці почали голодувати.

А Чарлі Бакет щодня, човгаючи по снігу до школи, мусив проходити повз величезну шоколадну фабрику містера Віллі Вонки. І наближаючись до неї, він щодня задирав угору гостренького носика і втягував у ніздрі цей чудовий солодкий запах рідкого шоколаду. Часом він на кілька хвилин завмирав біля воріт, глибоко вдихаючи повітря, ніби намагався увесь той запах проковтнути.

— Дитина, — сказав дідунь Джо, якогось крижаного ранку вистромляючи з-під ковдри голову, — дитина повинна їсти більше. Не має значення, що буде з нами. Ми вже старі. А хлопчик росте! Він так не може! Він стає схожий на скелет!

— Що ж тут вдієш? — промимрила нещасна бабуся Джозефіна. — Він відмовляється брати [63] харчі в нас. От і сьогодні зранку мама спробувала непомітно підкласти йому свій шматочок хліба, та він до нього й не торкнувся. Змусив її забрати хліб назад.

— Отака добра дитина, — додав дідусь Джордж. — Він вартий кращого.

Погода й далі була жахлива.

А Чарлі Бакет з кожним днем худнув і худнув. Обличчя його стало страшенно бліде і виснажене. Шкіра так щільно обтисла йому щоки, що з-під неї аж випиналися кістки. Сумнівно було, що він протягне так довго й не захворіє.

Потроху, керуючись тією дивною інтуїцією, що так часто приходить на допомогу дітям у скрутні часи, він почав непомітно міняти свої звички, заощаджуючи сили. Уранці виходив з хати на десять хвилин раніше, щоб до школи не бігти, а йти помалу. На перерві сидів тихенько й нерухомо в класі, тоді як інші діти [64] гасали на подвір'ї, борюкалися в снігу й кидалися сніжками.

Тепер він усе робив повільно й обережно, щоб уникнути виснаження.

А одного дня, коли він ішов зі школи, ховаючи обличчя від крижаного вітру (і помирав з голоду, як ніколи), його погляд зненацька впав на якийсь папірець, що лежав у канаві на снігу. Папірець був зеленуватий і щось йому невиразно нагадував. Чарлі зійшов на узбіччя й нахилився. Папірець був притрушений снігом, але Чарлі відразу його впізнав.

Це була однодоларова банкнота!

Він похапцем роззирнувся.

Може, її хтось щойно загубив?

Та ні, не може бути, бо вона присипана снігом.

Мимо пробігали по тротуару люди, ховаючи підборіддя в коміри шуб, і сніг хрустів у них під ногами. Ніхто ніяких банкнот не шукав; ніхто й не помічав хлопчика, що схилився в рівчаку.

То це буде його долар?

Він може його взяти?

Чарлі обережно видобув папірець з-під снігу. Він був мокрий і брудний, проте цілком нормальний.

ЦІЛІСІНЬКИЙ долар!

Він міцно затис папірець тремтячими пальцями і не зводив з нього очей. У цю мить це означало єдине, одне-однісіньке. Це означало ЇЖУ.

Чарлі механічно повернувся й рушив до найближчої крамнички. До неї було якихось десять кроків... це була крамничка з газетами і канцтоварами, в якій продавалося все, що завгодно, навіть цукерки та сигари... І ось що він зробить, зашепотів Чарлі гарячково сам до себе... він купить один запашний солодкий батончик і з'їсть його увесь, до крихти, просто отут, просто зараз... а решту грошей віднесе додому і віддасть мамі. [66]

Розділ 11. Чудо

Чарлі зайшов до крамнички й поклав на прилавок мокру доларову банкноту.

— Один "Високочудесний зефірмелад Вон-ки", — випалив він, пригадуючи смак батончика, подарованого на день народження.

Чоловік за прилавком був жирний і вгодований. Мав великі губи, гладкі щоки й товстелезну шию. Жир навколо шиї звисав складками на комір, немов гумовий обруч. Він відвернувся, [67] сягнув рукою, тоді знову повернувся до Чарлі і дав йому батончик. Чарлі схопив шоколадку, миттю зірвав обгортку і вп'явся в неї зубами. Відкусив великий шматок... тоді другий... о, яка ж то радість запихати в рот величезні кусні чогось солодкого й твердого! Яке неймовірне блаженство відчувати в роті тверду й поживну їжу!

— Синку, ти так сильно захотів батончика? — лагідно спитав продавець.

Чарлі кивнув, а рота йому аж розпирало шоколадом. Продавець поклав на прилавок здачу.

— їж потроху, — порадив він. — Живіт заболить, якщо ковтати не прожувавши.

Чарлі й далі пожадливо ковтав. Не міг зупинитися. Не минуло й півхвилини, як батончик зник у горлі. Хлопець ледве дихав, але відчував неймовірне, величезне щастя. Простяг руку по здачу. Тоді завагався. Його очі були на одному [68] рівні з прилавком. Дивилися на маленькі срібні монетки, що там лежали. Усі десяти-центові. Дев'ять штук. Яка різниця, якщо він витратить ще однісіньку...

— Мабуть, — сказав він тихо, — мабуть... я візьму ще один батончик. Такий самий, якщо можна.

— Чому ж не можна? — відповів гладкий продавець. Він знову сягнув собі за спину й дістав з полиці ще один "Високочудесний зефірме-лад Вонки". Поклав його на прилавок.

Чарлі взяв, здер обгортку... і раптом... з-під обгортки... блиснуло золотим сяйвом. Серце в нього завмерло.

— Це ж Золотий квиток! — закричав продавець і підстрибнув на півметра вгору. — У тебе Золотий квиток! Ти знайшов останній Золотий квиток! Ти ба! Ідіть усі сюди! Йдіть дивіться! Цей малий знайшов останній Золотий квиток від Вонки! Ось він! У нього в руках! [69]

Здавалося, в продавця починається припадок.

— Та ще й у моїй крамничці! — кричав він. — Хлопець його знайшов у моїй крамничці! Швидше кличте кореспондентів! Обережно, синку! Не розірви! Це ж безцінна річ!

За кілька секунд навколо Чарлі з'юрмилося з двадцятеро душ, а з вулиці проштовхувалися інші. Усім кортіло побачити Золотий квиток і щасливця, котрий його знайшов.

— Де квиток? — закричав хтось. — Підніміть угору, щоб усі бачили!

— Ось він, ось він! — відгукнувся ще хтось. — Хлопець тримає його в руках! Дивіться, як сяє золото!

— І як це йому вдалося знайти, хотів би я знати? — сердито загорлав якийсь товстий хлопець. — Та я ж кілька тижнів купую щодня по двадцять батончиків!

— А уяви, скільки він усього матиме безплатно! — заздрісно додав інший хлопець. — Вистачить на все життя!

— Йому не завадить, бо він худий, мов скелет! — зареготала якась дівчинка.

Чарлі не поворухнувся. Він навіть не зняв з батончика Золотий квиток. Стояв непорушно, міцно тримаючи цукерку двома руками, а довкола штовхався й галасував натовп. Чарлі паморочилася голова. Здавалося, ніби зараз він злетить угору, як повітряна кулька. Ще трохи і його ноги відірвалися б від землі. Чув, як серце гупає десь аж у горлі.

Тієї миті він відчув, як хтось легенько торкнувся рукою його плеча, а коли зиркнув угору, то побачив над собою височенного чоловіка.

— Чуєш, — прошепотів той чоловік, — я в тебе куплю. Дам п'ятдесят доларів. Що скажеш? І ще дам новенького велосипеда. Гаразд?

— Ви що, сказилися? — крикнула якась жінка, що стояла поруч. — Та я йому за цей квиток [71] дам п 'ятсот доларів! Хочеш продати квиток за п'ятсот доларів, юначе?

— Та годі вже! — гаркнув гладкий продавець, проштовхуючись крізь юрбу і міцно хапаючи Чарлі за руку. — Дайте дитині спокій! Розійдіться! Випустіть його! — А тоді зашепотів до Чарлі, підштовхуючи його до дверей:

— Нікому не віддавай! Бігом неси квиток додому, доки не загубив! Біжи й не зупиняйся аж до самої хати, зрозумів?

Чарлі кивнув.

— Знаєш, — гладкий продавець на мить замовк і всміхнувся, — я відчуваю, що тобі цей квиток був дуже потрібний. Страшенно за тебе радий. Щастя тобі, синку.

— Дякую вам, — відповів Чарлі і щодуху помчав крізь сніг. А пробігаючи повз фабрику містера Вонки, помахав їй рукою й проспівав:

— Я ще тебе побачу! Я скоро тебе побачу! За п'ять хвилин він був удома.

Розділ 12. Що було написано на Золотому квитку

Чарлі ввірвався у двері з криком:

— Мамо! Мамо! Мамо!

Пані Бакет була в кімнаті стареньких — занесла їм вечірній суп.

— Мамо! — вигукнув Чарлі, влітаючи до них, мов вихор. — Дивіться! Я його знайшов! Гляньте, мамо, гляньте! Останній Золотий квиток! Він мій! Я знайшов на вулиці гроші [73] і купив дві шоколадки, а в другій був Золотий квиток, і коло мене було море людей, вони хотіли його бачити, але продавець мене врятував, і я побіг додому, і ось я тут! ЦЕ П'ЯТИЙ ЗОЛОТИЙ КВИТОК, МАМО, І Я ЙОГО ЗНАЙШОВ!

Пані Бакет стояла й дивилася, а четверо стареньких, що сиділи на ліжку з мисками супу на колінах, повипускали з рук ложки і наче попримерзали до подушок.

Секунд з десять у кімнаті панувала мертва тиша. Ніхто не смів заговорити чи поворухнутися. Це була чарівна мить.

Аж тоді, дуже тихо, промовив дідунь Джо:

— Чарлі, ти що — нас дуриш? Чарлі? Ти жартуєш?

— Та ні! — вигукнув Чарлі, підбіг до ліжка й показав старенькому великий і осяйний Золотий квиток.

Дідунь Джо нахилився й уважно глянув на [74] квиток, ледь не торкаючись його носом. Усі стежили за ним, чекаючи вироку.

І ось дідунь Джо дуже повільно, з блаженною усмішкою на вустах, підняв голову і глянув просто на Чарлі. Щоки його порожевіли, широко розплющені очі радісно сяяли і в центрі, в самісінькому центрі кожного ока, в глибині чорних зіниць танцювали іскорки несамовитої радості. Дідунь глибоко вдихнув і раптом, без найменшого попередження, щось ніби вибухло у нього в грудях. Він рвучко здійняв угору руки й закричав:

— Ураааааааааа!

Одночасно з вигуком його довге кістляве тіло підскочило на ліжку, тарілка з супом полетіла в лице бабусі Джозефіні, а цей дідуган, Що мав дев'яносто шість з половиною років, що вже двадцять років не вставав з ліжка, хвацько зістрибнув у піжамі на підлогу й переможно затанцював. [75]

— Ураааааааа! — горлав він. — Хай живе Чар-лі! Гіп-гіп, ура!

Тієї ж миті відчинилися двері і до хатини увійшов пан Бакет. Він змерз і втомився — і це було помітно. Цілісінький день пан Бакет розгрібав на вулицях сніг.

— Ого! — здивувався він. — Що це тут діється?

Йому швиденько все розповіли.

— Не може бути! — не повірив він. — Це неможливо.

— Чарлі, покажи квиток! — крикнув дідунь Джо, що й далі кружляв у своїй смугастій піжамі по підлозі, мов дервіш. — Покажи татові п'ятий і останній у світі Золотий квиток!

— Дай-но глянути, Чарлі, — сказав пан Бакет, падаючи на стілець і простягаючи руку.

Чарлі підійшов до нього з безцінним документом. Він був надзвичайно гарний, цей Золотий квиток, зроблений, як здавалося, зі щирого [76] золота товщиною в аркуш паперу. З одного боку, надруковане якимось хитрим способом чорними-пречорними літерами, було саме запрошення — від містера Вонки.

— Прочитай уголос, — попросив дідунь Джо, нарешті знову залазячи в ліжко. — Щоб ми всі почули, що там написано.

Пан Бакет підніс Золотий квиток до самісіньких очей. Руки його трохи тремтіли і сам він, здавалося, був цією пригодою дещо спантеличений. Кілька разів глибоко вдихнувши, пан Бакет прокашлявся й сказав:

— Добре, я прочитаю. Слухайте:

"Містер Віллі Вонка вітає тебе, щасливого власника Золотого квитка! З приємністю тисну тобі руку! На тебе чекають надзвичайні події! Попереду в тебе багато чудових несподіванок! А поки що запрошую тебе відвідати мою фабрику й цілісінький день побути [77] моїм гостем — тебе і всіх інших, кому пощастило знайти Золоті квитки. Я, Віллі

Вонка, сам водитиму тебе по фабриці, покажу все, що там можна побачити, а потім, коли настане пора повертатися, за тобою їхатиме до самого дому ціла колона величезних вантажівок. Ці вантажівки, я обіцяю, будуть заповнені чудовими солодощами, яких тобі й твоїм рідним вистачить на багато років. Якщо ж колись припаси закінчаться, то досить звернутися на фабрику й показати цей Золотий квиток — і я з радістю дам тобі всього, що ти забажаєш. Таким чином, ти будеш забезпечений усілякими ласощами на все життя. Та це аж ніяк не найцікавіше з того, що станеться в день твого візиту. Я готую й інші, ще дивовижніші й фантастичніші несподіванки для тебе та для всіх власників Золотих квитків — загадкові й прекрасні сюрпризи, що вразять, [78] захоплять, здивують, ошелешать і спантеличать тебе понад усі сподівання. Тобі й не снилося, що з тобою таке станеться! Зачекай і побачиш сам! А тепер вислухай мої вказівки: для відвідин я вибрав перший день лютого. Саме цього дня, а не жодного іншого, ти маєш підійти до фабричної брами рівно о десятій ранку. Не запізнися! І ще ти маєш право взяти з собою одного чи двох родичів, які пильнували б, щоб ти не наробив якої шкоди. І останнє — не забудь цей квиток, інакше тебе не впустять.

Підпис: Віллі Вонка".

— Перший день лютого! — вигукнула пані Бакет. — Та це ж завтра! Сьогодні останній день січня, я знаю!

~ Оввa! — вимовив пан Бакет. — Так і є!

— Дуже вчасно! — крикнув дідунь Джо. — Не можна гаяти ні секунди. Негайно починай [79] готуватися! Умийся, зачешися, відмий руки, почисть зуби, висякай носа, обріж нігті, наваксуй черевики, випрасуй сорочку і ще, заради Бога, відшкрябай зі штанів увесь той бруд! Треба готуватися, хлопче! Будь готовий до найважливішого у своєму житті дня!

— Не треба так хвилюватися, дідуню, — втрутилася пані Бакет. — І не лякайте бідного Чарлі. Нам усім треба заспокоїтися. Спочатку треба вирішити, хто піде на фабрику разом з Чарлі.

— Я піду! — закричав дідунь Джо і знову зірвався з ліжка. — Я піду з ним! Я його припильную! Не турбуйтесь!

Пані Бакет усміхнулася старенькому, а тоді повернулася до чоловіка й спитала:

— А ти що скажеш? Не думаєш, що треба піти тобі?

— Ну... — завагався пан Бакет, — ні... Навіть не знаю. [80]

— Ти мусиш.

— Нічого я не мушу, — лагідно заперечив пан Бакет. — Тобто я з радістю пішов би. Це було б надзвичайно цікаво. А з іншого боку... мені здається, що з нас усіх найбільше заслуговує піти саме дідунь Джо. Він про фабрику знає більше за нас. Звісно, якщо він добре почувається...

— Ураааааа! — закричав дідунь Джо, схопив Чарлі за руку й застрибав по кімнаті.

— Він явно почувається досить добре, — засміялася пані Бакет. — Так... можливо, ти маєш рацію. Можливо, з ним має піти саме дідунь Джо. Бо я точно не зможу піти — і на цілий день покинути трьох стареньких самих-самі-сіньких.

— Слава Богу! — вигукнув дідунь Джо. — Навіки слава!

І тут знадвору щосили загрюкали в двері. Пан Бакет пішов відчиняти й за мить у хатинку [81] влетіла ціла зграя кореспондентів та

фотографів. Вони знайшли власника п'ятого Золотого квитка і прагнули якнайбільше всього вивідати для перших шпальт ранкових газет. Кілька годин у хатині панував страшенний гармидер і лиш опівночі пан Бакет спромігся всіх випхати, щоб Чарлі нарешті ліг спати.

Розділ 13. Настав щасливий день

Уранці щасливого дня яскраво сяяло сонечко, однак земля й досі була вкрита снігом і стояв лютий холод.

Перед брамою фабрики "Вонка" зібрався величезний натовп, що хотів бачити п'ятьох щасливих власників квитків. Панувало неймовірне збудження. Наближалася десята ранку. Юрба галасувала і штовхалася, а поліцаї, зчепивши руки, намагалися відтиснути її від брами. [83]

Просто перед воротами, ретельно загороджені від натовпу поліцаями, стояли п'ятеро знаменитих дітей, разом з дорослими, що їх привели.

Серед усіх височіла кістлява постать дідуня Джо, що стояв мовчки і міцно тримав за руку малого Чарлі Бакета.

Кожен з дітей, окрім Чарлі, прийшов з мамою і татом, і це було правильно, бо інакше б усе вийшло з-під контролю. Дітям так кортіло зайти, що батькам доводилося стримувати їх силою, щоб не дерлися на браму.

— Май терпець! — кричали батьки. — Зачекай! Ще не пора! Ще не десята!

Чарлі Бакет чув, як за спиною галасує натовп. Люди штовхалися й пхалися, щоб хоч глянути на знаменитих дітей.

— Це Віолета Бореґард! — почув він чийсь крик. — Це точно вона! Я її в газеті бачив!

— А знаєте, — крикнув хтось інший, — вона [84] й далі жує свою бридку стару гумку! Вже три місяці! Гляньте на її щелепи! Вони постійно плямкають!

— А хто той гладкий хлопець?

— Та це Авґустус Ґлуп!

— Так і є!

— Здоровецький, правда?

— Страшенно!

— А то що за хлопець у курточці з ковбоєм?

— То Майк Тіві! Його не відтягти від телевізора!

— Він, мабуть, здурів! Увесь обвішався тими дурнуватими пістолями!

— А я хочу побачити Веруку Солт! — вигукнув ще хтось із натовпу. — Це та, чий батько купив півмільйона батончиків, а потім змусив працівниць своєї фабрики їх розгортати, аж доки знайшли Золотий квиток! Він купує все, чого їй заманеться! Абсолютно все! Ото заверещить — і вже все має! [85]

— Жахливо, правда?

— Мерзенно, я так скажу!

— А де вона стоїть?

— Он там! Ліворуч! Дівчинка в сріблястій норковій шубі!

— А хто з них Чарлі Бакет?

— Чарлі Бакет? Мабуть, отой худющий кур-дупель, що стоїть біля дідугана, схожого на скелет. Недалечко від нас. Отам! Бачите?

— А чого він у такий холод без пальта?

— Хіба я знаю. Може, нема за що купити.

— Боже ж ти мій! Та він геть замерзне! Чарлі, що стояв усього за кілька кроків од

цих людей, міцніше стис руку дідуня Джо, а той лише глянув на Чарлі й усміхнувся.

Десь удалині годинник на церковній вежі за-бамкав десяту. Дуже повільно, голосно скрегочучи іржавими завісами, залізні ворота фабрики почали відчинятися.

Юрба раптово завмерла. [86]

Діти перестали стрибати. Усі втупилися в ворота.

— Ось він! — вигукнув хтось із натовпу. — Це ж він!

І так воно й було!

Розділ 14. Містер Віллі Вонка

За відчиненими фабричними воротами стояв сам містер Вонка.

І що то був за дивовижний чоловік!

На голові він мав чорний циліндр.

Одягнений був у фрак з розкішного темно-фіолетового оксамиту.

Штани мав темно-зелені.

Рукавички — перламутрово-сірі. [88]

А в руці тримав елегантну тростину з золотою бамбулькою.

З його підборіддя стирчала акуратна чорна цапина борідка. А очі — очі він мав невимовно ясні. Здавалося, що вони весь час іскряться й мерехтять. Власне кажучи, все його лице освітлював радісний усміх.

Ох, а яким він здавався розумним! Яким кмітливим, проникливим і енергійним! Він без упину посмикував головою, схиляв її і так і сяк, ніби вбирав усе довкола своїми ясними мерехтливими очима. Його рухи були швидкі, як у білки, спритної й хитрющої старої білки з парку.

Зненацька він кумедно з підстрибом затанцював на снігу, широко розвів руки, всміхнувся п'ятьом дітлахам, що скупчилися біля воріт, і вигукнув:

— Вітаю вас, мої маленькі друзі! Запрошую на фабрику! [89]

Голос його звучав високо й чисто, мов флейта.

— Підходьте по одному, — покликав він, — разом з батьками. Показуйте свій Золотий квиток і називайтеся. Хто перший?

Гладкий хлопець виступив наперед.

— Я — Авґустус Ґлуп, — сказав він.

— Авґустус! — вигукнув містер Вонка, схопив його за руку й енергійно почав нею трясти. — Любий хлопчику, який я радий тебе бачити! Я захоплений! Зачарований! Безмежно втішений, що ти прийшов! А це твої батьки? Як приємно! Заходьте! Заходьте! Правильно! У ці ворота!

Видно було, що містер Вонка схвильований не менше за всіх інших.

— Мене звати, — вийшла вперед наступна дитина, — Верука Солт.

— Дорогенька Веруко! Як ся маєш? Така радість! У тебе таке цікаве ім'я! Я думав, що верука — це така бородавка, що вискакує на п'ятах! Але я, мабуть, помилявся. Яка ти гарна в цій [90] чудовій норковій шубці! Я дуже радий, що ти прийшла! Боженьку, це буде такий цікавий день! Маю надію, що тобі тут сподобається! Я впевнений! Я знаю! Твій батько? Здоровенькі були, пане Солт. Пані Солт? Безмежно радий вас бачити! Так, так, з квитком усе гаразд! Прошу заходити!

Наступні двоє дітей, Віолета Бореґард і Майк Тіві, ступили вперед, показали квитки, а містер Вонка так енергійно їх вітав, що трохи не повідривав рук.

Аж ось почувся нервовий шепіт:

— Чарлі Бакет.

— Чарлі! — вигукнув містер Вонка. — Ну, ну, ну! То он ти який! Це ти знайшов квитка щойно вчора? Так, так. Я читав у ранкових газетах! Саме вчасно, любий хлопчику! Я такий радий! Такий за тебе щасливий! А це? Твій дідунь? Приємно познайомитись, добродію! Я захоплений!

Зачарований! Радий-радісінький! [91] Чудово! Усі вже тут? П'ятеро діточок? Так! Добре! Тепер ідіть за мною! Наша екскурсія зараз почнеться! Але тримайтеся разомі; Будьте ласкаві, самі нікуди не відходьте! Я не хотів би когось із вас загубити на цьому рівні! Боронь Боже!

Чарлі зиркнув через плече й побачив, як великі залізні ворота за спиною повільно зачинялися. Юрба за ними й далі штовхалася й галасувала. Чарлі востаннє глянув на людей.

І ось ворота з гуркотом зачинилися і зовнішній світ пропав з виду.

— Осюди! — вигукнув містер Вонка, дрібочучи попереду всіх. — У ці великі червоні двері, прошу! Правильно! Там гарно й тепло! Мушу дбати, щоб на фабриці було тепло — через працівників! Мої працівники звикли до неймовірно гарячого клімату! Холоду вони не витримують! Вони б загинули, якби в таку погоду вийшли надвір! Позамерзали б!

— А хто ті працівники? — поцікавився Ав-ґустус Ґлуп.

— На все свій час, хлопчику! — всміхнувся Авґустусові містер Вонка. — Потерпи! Ще хвильку — й побачиш! Усі вже зайшли? Добре! Чи не могли б ви зачинити двері? Дякую.

Чарлі Бакет опинився в довжелезному коридорі, що безкінечно тягнувся хтозна-куди. Коридор був такий широкий, що легко проїхав би автомобіль. Стіни були блідо-рожеві, а освітлення — м'яке й затишне.

— Як гарно й тепло! — прошепотів Чарлі.

— Точно. А який чудовий запах! — відгукнувся дідунь Джо, глибоко атягуючи ніздрями повітря. Здавалося, в цьому повітрі змішалися всі найкращі пахощі світу — аромат смаженої кави, паленого цукру,

плавленого шоколаду, м'яти, фіалок, товчених горішків, яблуневого Цвіту, карамелі та лимонної шкірки...

А здалеку, з самого серця величезної фабрики, приглушено долинав могутній гуркіт, немовби в якійсь велетенській машині з карколомною швидкістю крутилися колеса й шестерні.

— Оце, любі дітки, — сказав, перекрикуючи гуркіт, містер Вонка, — це головний коридор. Повісьте шуби й шапки на вішак і йдіть за мною. Сюди! Добре! Усі готові? Тоді вперед! Уже йдемо! — Він подріботів коридором, хвости темно-фіолетового оксамитового фрака залопотіли в нього за спиною, а відвідувачі побігли за ним.

Якщо подумати, то це був чималий гурт людей. Дев'ятеро дорослих і п'ятеро дітей, усього чотирнадцять душ. Тож можете уявити, яка почалася штовханина й штурханина, коли всі кинулися бігти коридором, намагаючись не відстати від стрімкої невеличкої постаті.

— Скоріше! — підганяв містер Вонка. — Ворушіться! Ми сьогодні нічого не встигнемо, якщо ви будете такі мляві! [94]

Незабаром він звернув з головного коридору праворуч, у коридор трохи вужчий.

Тоді повернув ліворуч.

Тоді знову ліворуч.

Тоді праворуч.

Тоді ліворуч.

Тоді праворуч.

Тоді праворуч.

Тоді ліворуч.

Це був ніби велетенський кролячий САЖОК, де навсібіч розгалужувалися нові й нові коридори.

— Чарлі, тільки не відпусти моєї руки, — прошепотів дідунь Джо.

— Зверніть увагу, що всі коридори ведуть униз! — гукнув містер Вонка. — Зараз ми спустимося під землю! Усі найважливіші цехи моєї фабрики розташовані глибоко під землею!

— А чому? — здивувався хтось.

— Бо нагорі для них зовсім не було б місця! —

-95-

пояснив містер Вонка. — Ви побачите, які це велетенські цехи! Більші за футбольні поля! Жодна будівля в світі не змогла б їх умістити? А от унизу, під землею, місця повно. Жоднщ; обмежень — копай, скільки хочеш.

Містер Вонка повернув праворуч.

Тоді ліворуч.

Тоді знову праворуч.

Коридори знижувалися дедалі крутіше.

І раптом містер Вонка зупинився. Перед ним сяяли блискучі металеві двері. Усі з'юрмилися навколо. На дверях великими літерами було написано:

"ШОКОЛАДНИЙ ЦЕХ"

Розділ 15. Шоколадний цех

— Дуже важливий цех! — вигукнув містер Вонка, витяг з кишені в'язку ключів і застромив одного з них у замкову щілину. — Це мозковий центр усієї фабрики, серце всього бізнесу! А який він гарний! Я вимагаю, щоб мої цехи були гарні! Терпіти не можу бридких фабрик! Ну, заходьте! Але будьте обережні, дорогі дітки! Не очманійте! Не дуже хвилюйстеся! Дотримуйтесь тиші!

Містер Вонка відчинив двері. П'ятеро дітей і дев'ятеро дорослих проштовхалися в них і.j ои, яка ж дивовижна картина виникла в низ^ перед очима!

Вони стояли посеред чудової долини. Обабіч простягалися зелені луки, а поміж них текла велика коричнева ріка. і

Ба більше, посеред ріки шумів велетенський водоспад — вода стікала з стрімкої скелі, за" кручувалася щільними пластами, а тоді з роз-і маху верглася в бурхливий вир, що клекотів піною та бризками.

Під водоспадом (і це було найдивовижніше видовище) звідкілясь із височенної стелі звисало до самісінької річки ціле гроно велетенських скляних труб! Труби ті були таки справді велетенські. Було їх з добрий десяток, і вони висмоктували з річки коричневу кала

мутну воду, переганяючи її бозна-куди. А оскільки були вони зі скла, то всі бачили, як та рідина тече й булькоче, а ще було чути, як невпинно, заглушуючи ревіння водоспаду, смок-смок-смокчуть труби.

Річкові береги поросли мальовничими деревами й кущами — плакучими вербами, вільхами та високими купами рододендронів з рожевими, червоними й бузковими квітами. Луки були всіяні тисячами квіточок жовтця.

— От! — вигукнув містер Вонка, підскакуючи й показуючи золотою бамбулькою тростини на коричневу річку. — Це все шоколад! Кожна краплинка цієї ріки — з гарячого рідкого шоколаду найвищої якості. Най-най-най-вищої якості. Цього шоколаду вистачить, щоб заповнити по краї всі ванни всієї країни! Та Ще й усі плавальні басейни! Чи ж не дивовижно? А погляньте на мої труби! Вони засмоктують шоколад і розносять його по всіх фабричних [99] цехах, скрізь, куди потрібно! Тисячі літрів щогодини, любі дітки! Тисячі й тисячі літрів!

Діти та їхні батьки не могли з подиву промовити й слова. Вони були приголомшені. Ошелешені. Вражені й розгублені. їх цілковито збила з пантелику ця вся грандіозність. Вони просто стояли й дивилися.

— Цей водоспад надзвичайно важливий! — вів далі містер Вонка. — Він змішує шоколад! Розбовтує його! Колотить і збиває! Робить його легким і пінистим! Жодна інша фабрика на світі не змішує шоколад водоспадом! Але тільки так це можна зробити як належить! Тільки так! А як вам мої дерева? — вигукнув він, вказуючи тростиною. — А мої гарненькі кущики? Правда, гарні? Я ж вам казав, що ненавиджу потворність! І зрозуміло, що все це їстівне! Усе з чогось інакшого й смачного! А як вам мої луки? Подобається травичка й жовтець? Травичку, на якій ви стоїте, любі малята, [100] зроблено з нового сорту м'якої м'ятної цукрової вати, яку я недавно винайшов! Я назвав її цукряткою! Скуштуйте стеблинку! Будь ласка! Це так смачно!

Усі механічно нахилилися й зірвали по стеблинці трави — окрім Авґустуса Ґлупа, котрий хапнув одразу цілу жменю.

А Віолета Бореґард, перш ніж покуштувати свою стеблинку трави, витягла з рота жуйку, з якою вже побила світовий рекорд, і акуратно приліпила її собі за вухом.

— Яке ж це чудо! — прошепотів Чарлі. — Який чудовий смак! Правда, дідуню?

— Я б усе це поле з'їв! — захоплено всміхнувся дідунь Джо. — Лазив би на чотирьох, як корова, і схрумав би на цьому полі всю траву, до стеблинки!

— А покуштуйте жовтець! — вигукнув містер Вонка. — Він ще смачніший!

Раптом повітря задзвеніло від вереску. Верещала [101] Верука Солт. Вона несамовито вказувала на протилежний берег річки.

— Дивіться! Дивіться туди! — лементувала вона. — Що це таке? Воно рухається! Воно йде! Це маленька істота! Маленька людинка! Отам, за водоспадом!

Усі перестали збирати жовтець і глянули на той бік річки.

— Вона не бреше, дідуню! — вигукнув Чарлі. — Це справді людинка! Чоловічок! Бачите?

— Бачу, Чарлі! — схвильовано підтвердив дідунь Джо.

І тут зненацька закричали всі.

— їх двоє!

— О людоньки, й справді!

— Більш, як двоє! Он один, два, три, чотири, п'ять!

— Що вони там роблять?

— Де взялися?

— Хто вони такі? [102]

Діти разом з батьками метнулися до річки, щоб краще роздивитися.

— Це просто фантастика!

— Вони мені по коліна!

— А яке в них смішне довге волосся! Крихітні люди — завбільшки як звичайна

лялька — зупинилися на тому березі річки й почали розглядати відвідувачів. Один показав на дітей, а тоді щось прошепотів чотирьом своїм товаришам і всі п'ятеро зареготали.

— Це ж не можуть бути справжні люди, — засумнівався Чарлі.

— Звичайно, що справжні, — заперечив містер Вонка. — Це ж умпа-лумпи.

Розділ 16. Умпа-Лумпи

— Умпа-лумпи! — вигукнули всі одночасно. — Умпа-лумпи!

— Імпортовані прямо з Лумпаландії, — гордо пояснив містер Вонка.

— Нема такої країни, — заперечила пані Солт.

— Вибачте, шановна пані, але...

— Містере Вонко, — вигукнула пані Солт. — Я вчителька географії... [104]

— Тоді ви про неї ще довідаєтесь, — сказав містер Вонка. — Ой, яка ж то жахлива країна! Нема там нічого, крім густющих джунглів. Там аж кишить найнебезпечнішими у світі звірюками — роговоглі, снуцвангери і жахливі злісні вангдудлі. Один вангдудль легко може зжерти десяток умпа-лумпів та ще й примчати по добавку. Коли я туди примандрував, то виявив, що маленькі умпа-лумпи живуть у хатинках на деревах. Вони мусили жити в цих дерево-хатках, щоб урятуватися від вангдудлів, рого-воглів та снуцвангерів. Вони страшенно голодували. Харчувалися зеленою гусінню, а гусінь на смак була огидна, тож умпа-лумпи цілісінькими днями нишпорили у верхівках дерев, шукали, з чим би ту гусінь змішати, щоб поліпшити її смак — червоних жучків, наприклад, або евкаліптового листя чи кори бон-бонового дерева. Усе те було противнюче, та все ж не таке противнюче, як гусінь. Бідолашечки умпа — [105]лумпи! Понад усе їм хотілося бобів какао. Та вони ніде не могли їх роздобути. Умпа-лумпа був щасливий, коли за рік вдавалося знайти три-чотири какаові боби. А як вони про них мріяли! Какао-боби снилися їм ночами, а вдень вони тільки про них і говорили. Варто було при умпа-лумпі згадати слово "какао", як у того починала текти слина. Какао-боби, — розповідав містер Вонка, — ростуть на какаових деревах, і саме з них роблять шоколад. Без какао-бобів шоколаду не вийде. Какао-боби — це і є шоколад. Я на цій фабриці щотижня переробляю мільярди какаових бобів. Отож, шановні діти, коли я довідався, що умпа-лумпи шаліють за цим харчем, то одразу видряпався по дереву в їхнє село і пропхав голову в двері хатки вождя племені. Той бідолаха сидів охлялий і намагався їсти з миски товчену зелену гусінь, та ще й так, щоб не знудило. "Послухайте мене, — сказав я (звісно, не нашою, [106] а умпа-лумпівською мовою), — якби ви всі перебралися в мою країну й жили на моїй фабриці, то мали б какао-бобів скільки захочете! У моїх коморах їх цілі гори! їжте, скільки влізе! їжте, хоч лусніть! Можу й зарплатню видавати бобами!"

"Ви серйозно?" — аж підстрибнув на стільці вождь умпа-лумпів.

"Авжеж, серйозно, — підтвердив я. — А ще зможете їсти шоколад. Шоколад ще смачніший за какаові боби, бо до нього додають молоко й цукор".

Чоловічок заволав з радості й метнув миску з товченою гусінню у вікно хатинки. — "Домовилися! — вигукнув він. — Перебираймося!"

Отож я й переправив їх усіх сюди, усіх чоловіків, жінок і діточок умпа-лумпівського племені. Це було легко. Я перевіз їх контрабандою У великих ящиках з дірочками, і всі добралися живі й здорові. Вони чудові працівники. Усі

вже говорять по-нашому. Люблять танці й музику. Постійно складають пісні. Гадаю, ви ще не раз почуєте сьогодні їхні співи. Але мушу попередити, що вони досить пустотливі. Люблять жартувати. А одягаються, наче й досі живуть у джунглях. Наполягають на цьому. Чоловіки, як ви й самі бачите через річку, носять тільки оленячі шкури. Жінки носять листочки, а діти взагалі нічого не носять. Жінки щодня вбираються в нові листочки...

— Татку! — закричала Верука Солт (та дівчина, яка мала все, що забажає). — Татку! Я хочу умпа-лумпу! Дістань мені умпа-лум-пу! Негайно хочу умпа-лумпу! Заберу його додому! Скоріше, татку! Дістань мені умпа-лумпу!

— Ну що ти, кицю! — сказав їй батько, — не можна перебивати містера Вонку.

— Хочу умпа-лумпу! — верещала Верука.

— Добре, Веруко, добре. Але ж я не можу дістати [108] його в цю секунду. Потерпи. Я постараюся, щоб до вечора ти його вже мала.

— Авґустусе! — крикнула пані Ґлуп. — Ав-ґустусе, золотко, не треба такого робити.

Авґустус Ґлуп, як ви вже, мабуть, здогадалися, нищечком підкрався до річки і тепер стояв на березі навколішки, з шаленою швидкістю заливаючи собі жменями в рот рідкий гарячий шоколад.

Розділ 17. Авґустус Ґлуп вилітає в трубу

Коли містер Вонка обернувся й побачив, що робить Авґустус Ґлуп, то закричав:

— Ой, не треба! Авґустусе, благаю! Не треба такого робити! Людська рука не повинна торкатися до мого шоколаду!

— Авґусь! — покликала пані Ґлуп. — Чи ти не чув, що тобі кажуть? Негайно відійди від річки!

— Це так чу-до-во! — простогнав Авґустус, не звертаючи уваги ні на матір, ні на містера Вон-ку. — От би ще ківшика, щоб добре було пити! [110]

— Авґустусе, — закричав містер Вонка, під^ стрибуючи й розмахуючи в повітрі тростиною, — негайно відійди. Ти забруднюєш шоколад!

— Авґусь! — закричала пані Ґлуп.

— Авґустусе! — закричав пан Ґлуп.

Але Авґустус ніби оглух і не чув нічого, крім поклику свого велетенського шлунка. Він про-стягся долі на весь зріст, витяг шию і по-собачому сьорбав з річки шоколад.

— Авґустусе! — волала пані Ґлуп. — У тебе ж нежить, ти заразиш мільйони людей по всій країні!

— Обережно, Авґустусе! — репетував пан Ґлуп. — Ти дуже низько нахилився!

Пан Ґлуп мав цілковиту рацію. Бо раптом пролунав пронизливий вереск, а тоді — шубовсть! — Авґустус Ґлуп упав у річку і миттю зник під коричневою поверхнею.

— Рятуйте його! — замахала парасолькою

поблідла пані Ґлуп. — Він утопиться! Він не вміє плавати! Рятуйте його! Рятуйте!

— Побійся Бога, жінко, — вигукнув пан Ґлуп, — я не стрибатиму! Це ж мій найкращий костюм!

На поверхню знову вигулькнуло коричневе від шоколаду обличчя Авґустуса Ґлупа.

— Рятуйте! Поможіть! Рятуйте! — залементував він. — Витягніть мене!

— Та не стій, мов пень! — крикнула пані Ґлуп на пана Ґлупа. — Роби щось!

— Та роблю! — огризнувся пан Ґлуп, скидаючи піджака й готуючись пірнати в шоколад.

Але поки він це робив, нещасного хлопчиська затягувало далі й далі — до отвору однієї з тих велетенських труб, що звисали в річку. Врешті

він геть зник з очей, його протягло під поверхнею й потужно засмоктало в трубу.

Усі на березі річки затамували дух, видивляючись, де він вигулькне.

— Он він! — крикнув хтось, показуючи вгору. І справді, оскільки труба була скляна, то всі

чітко побачили, як Авґустус Ґлуп летить головою вперед, мов вистрілена торпеда.

— Рятуйте! Вбивають! Поліція! — заверещала пані Ґлуп. — Авґустусе, негайно назад! Ти куди?

— Чудеса та й годі, — здивувався пан Ґлуп, — невже ця труба така широка, що він крізь неї прослизнув?

— Не така вона й широка! — заперечив Чар-лі Бакет. — О, дивіться! Він гальмує!

— Так і є! — підтвердив дідунь Джо.

— Зараз застрягне! — припустив Чарлі.

— Мабуть, що так! — погодився дідунь Джо.

— Уже застряг! їй-богу! — вигукнув Чарлі.

— Це через великий живіт! — пояснив пан Ґлуп.

— Він заткнув усю трубу! — додав дідунь Джо.

— Розбийте трубу! — лементувала пані Ґлуп, [113] махаючи парасолькою. — Авґустусе, негайно вилазь!

Глядачі знизу бачили, як шоколад у трубі зі свистом проривається навколо хлопця, як він нагромаджується під ним щільною масою, щоб прорвати перепону. Тиск був неймовірний. Щось мало піддатися. І щось піддалося. Піддався Авґустус. БУХ! Він знову шугонув угору, мов куля в рушниці.

— Зник! — заволала пані Ґлуп. — Куди ця труба веде? Швидко! Викликайте пожежників!

— Спокійно! — вигукнув містер Вонка. — Спокійно, шановна пані, не хвилюйтеся. Немає жодної небезпеки! Ані найменшої! Авґустус трохи покатається, та й усе. Йому буде дуже цікаво. А виїде він живий-здоровий, ще хвильку-й побачите.

— Не виїде він живий-здоровий! — гаркнула пані Ґлуп. — За п'ять секунд з нього буде зефір! [114]-

— Це неможливо! — заперечив містер Вонка. — Невірогідно! Неймовірно! Абсурдно! З нього зефіру не буде!

— Це ж чому не буде, хотіла б я спитати? — образилась пані Ґлуп.

— Бо ця труба не веде в зефірний цех, — пояснив містер Вонка, — навіть і близько не веде. Труба, по якій помчав Авґустус, виходить прямісінько в цех, де виготовляють смачнющу полуничну помадку в шоколаді...

— Тоді з нього буде полунична помадка в шоколаді! — зарепетувала пані Ґлуп. — Мій бідний Авґусь! Завтра зранку його продаватимуть по всій країні на вагу!

— Твоя правда, — втрутився пан Ґлуп.

— Я знаю, що моя, — відрізала пані Ґлуп.

— Це вже не жарти, — додав пан Ґлуп.

— А містер Вонка так не вважає! — вереск-нула пані Ґлуп. — Поглянь на нього! Аж падає зо сміху! Як ви смієте реготати, коли мій хлопчик [115] щойно вилетів у трубу! Ви — потвора! — верещала вона, націляючи парасольку на містера Вонку, ніби хотіла його проштрикнути. — Думаєте, це смішно? Мого хлопчика засмоктало у ваш помадковий цех, а ви смієтеся, наче це дуже вдалий жарт?!

— Нічого з ним не станеться, — захихотів містер Вонка.

— Він стане шоколадною помадкою! — ве-рескнула пані Ґлуп.

— Нізащо! — заперечив містер Вонка.

— Авжеж, стане! — не вгавала пані Ґлуп.

— Я не дозволю! — крикнув містер Вонка.

— Це ж чому? — крикнула пані Ґлуп.

— Бо смак буде гидкий, — відказав містер Вонка. — Ви собі тільки уявіть! Авґустований Ґлуп у шоколаді! Ніхто такого не купить.

— Ще й як купить! — обурився пан Ґлуп.

— Не хочу про таке й думати! — заверещала пані Ґлуп. [116]

— І я не хочу, — додав містер Вонка. — І повірте, мадам, з вашим хлопцем нічого не сталося.

— То де ж він, якщо нічого не сталося? — гаркнула пані Ґлуп. — Негайно ведіть мене до нього!

Містер Вонка обернувся й тричі клацнув пальцями: клац, клац, клац. Миттю невідомо звідки біля нього з'явився умпа-лумпа.

Умпа-лумпа вклонився і усміхнувся, блиснувши гарними білими зубами. Він мав біло-рожеву шкіру, золотисто-каштанове волосся, а зростом сягав містерові Вонці до коліна. Був одягнений у перекинуту через плече накидку з оленячої шкури.

— Слухай мене! — звернувся до крихітного чоловічка містер Вонка, — відведи пана й пані Ґлупів у помадковий цех і допоможи їм знайти їхнього сина Авґустуса. Він щойно вилетів у трубу. [117]

Умпа-лумпа зиркнув на пані Ґлуп і вибухнув дзвінким реготом.

— Ой, та вгамуйся вже! — звелів містер Вон-ка. — Досить! Заспокійся! Для пані Ґлуп це анітрохи не смішно!

— Анітрохи не смішно! — підтвердила пані Ґлуп.

— Швиденько йди в цех помадок, — сказав умпа-лумпі містер Вонка, — а як прийдеш, візьми довгу палицю й добряче нею потицяй у великій шоколадомішалці. Думаю, він там. Але шукай добре! І не барися! Якщо він довго побуде в шоколадомішалці, то може перетекти в казан для помадок, а то вже буде катастрофа. Помадка стане неїстівна!

Пані Ґлуп люто верескнула.

— Жартую, — захихотів у борідку містер Вонка. — Я не хотів. Вибачте. Я дуже перепрошую. До побачення, пані Ґлуп! І ви, пане Ґлуп! До зустрічі! До зустрічі! Побачимося згодом... [118]

Пан і пані Ґлуп поспішили за своїм крихітним супровідником, а п'ятеро умпа-лумпів на другому березі річки раптом почали підстрибувати, танцювати й шалено гатити в манюсінькі барабанчики.

— Дідуню! — вигукнув Чарлі. — Послухайте їх, дідуню! Що вони роблять?

— Цсс! — зашепотів дідунь Джо. — Вони, здається, співають нам пісню!

— Авґустус Ґлуп! — співали умпа-лумпи. —

Авґустус Ґлуп! Авґустус Ґлуп! Скупий тюфтелька-товстопуп! І день, і ніч свинюка ця жере і хлебче без кінця.

Як довго буде це тривати? Вже годі! Треба припиняти, бо це вгодоване нещастя не принесе нікому щастя. [119]

Тому, у випадках подібних,

малих паскудників негідних

ми часом трішки підправляєм,

або й цілком переробляєм.

Це ж міг би бути з нього м'ячик,

чи іграшковий кінь, чи квачик,

або, скажімо, лялька гарна.

Та з цим хлопчиськом — справа марна,

бо він — мерзенний, а тому

знайшли ми кращий шлях йому.

"Пора! — гукнули ми в юрбу, —

щоб вилетів він у трубу!

Б'ють барабани. Дзвонить дзвін,

і вже невдовзі має він

у тім цеху, де зник, до речі,

побачити кумедні речі.

Лиш не журіться, дітки, знов,

Авґустус Ґлуп — живий-здоров,

хоч, звісно, змиримося з тим,

що певні зміни будуть з ним, [120]

бо прогресує організм, як попаде в той механізм...

Поволі шестерні кружляють, зубці скрегочуть і щипають, ножі — січуть, а ми туди вкидаєм ягоди й меди, ще й дрібку спецій, після чого

кип'ятимо хлопчину того з хвилинку, доки вся гидота назавжди щезне з його рота.

І ось — готово! Час настав! Але й чудовий хлопчик став! Недавно всі ним гордували, кляли, цурались і плювали, і раптом йолоп цей поганий став нам солодкий і жаданий! Бо хто ж, у кого все в порядку, не любить ягідну помадку!..[121]

— Я ж казав, що вони люблять співи! — вигукнув містер Вонка. — Правда, вони чудоі? Правда, чарівні? Але не вірте жодному їхньому слову. Це все вигадки й нісенітниці!

— Дідуню, правда ж, умпа-лумпи жартують? — запитав Чарлі.

— Авжеж, правда, — відповів дідунь Джо. — Просто жартують. Принаймні, я сподіваюся, що жартують. А ти як думаєш?

Розділ 18. По шоколадній річці

— Рушаймо далі! — гукнув містер Вонка. — Швиденько! Усі за мною в наступний цех! І не переживайте за Авґустуса Ґлупа. Він вийде сухим з води. Так завжди буває. Продовжимо нашу подорож по річці! А ось і човен! Дивіться!

Над теплою шоколадною рікою здіймався густий серпанок, і з цього серпанку раптом виплив дивовижний рожевий човен. Це був великий весловий човен з високим носом і високою кормою (як у стародавніх вікінгів), і був він такий сяючий, іскристий і сліпучо-рожевий, ніби його виготовили з яскравого рожевого скла. З обох облавків стриміло багато весел і, коли човен наблизився, то всі, хто стояв на березі, побачили, що за веслами сидять безліч умпа-лумпів — може, з десяток за кожним веслом. •

— Це моя особиста яхта! — повідомив містер Вонка, сяючи від задоволення. — Я її видовбав з величезної карамельки! Яка ж вона чудова! Подивіться, як розтинає хвилі!

Сліпучо-рожевий карамельний човен м'яко пристав до берега. Сотня умпа-лумпів сперлася на весла й розглядала гостей. Зненацька всі вони вибухли пронизливим реготом.

— Що такого смішного? — здивувалася Віо-лета Бореґард.

— Та не звертайте на них уваги! — вигукну": містер Вонка. — Вони завжди сміються! їх смИ шить усе на світі. Стрибайте в човен! Хутенької!

Щойно всі безпечно розмістилися в човні! як умпа-лумпи відштовхнули його від берег" й налягли на весла. [124]

— Гей, там! Майк Тіві! — крикнув містер Вонка. — Не лижи човна язиком! Він стане липкий!

— Татку, — заявила Верука Солт, — я хочу такого човна! Купи мені точнісінько такого самого великого рожевого карамельного човна, як у містера Вонки! І ще я хочу багато умпа-лумпів, щоб вони мені веслували, і хочу шоколадну річку і ще хочу... хочу...

— Вона хоче добрячих ляпанців нижче спини, — прошепотів на вухо Чарлі дідунь Джо.

Старенький сидів на кормі, а малий Чарлі Бакет поруч з ним. Чарлі міцно тримав дідуня за стару кістляву руку. Він аж кипіт; від хвилювання. Усе побачене було таке чудернацьке — шоколадна річка, водоспад, велетенські смоктальні труби, цукрові галявини, умпа-лумпи, дивовижний рожевий човен і, насамперед, сам містер Віллі Вонка!

Хлопець і подумати не міг, що попереду на [125]

них можуть чекати ще якісь чудасії. Куди вони пливуть? Що мають побачити? І що буде в наступному цеху?

— Правда, дивовижно? — усміхнувся до Чар-лі дідунь Джо.

Чарлі кивнув головою і всміхнувся старому у відповідь.

Раптом містер Вонка, що сидів навпроти Чарлі, понишпорив на дні човна, знайшов великого кухля, занурив у річку й зачерпнув шоколаду.

— Випий, — простяг він кухля Чарлі, — тобі піде на користь. Щоб не померти з голоду.

Потім містер Вонка наповнив ще одного кухля й подав дідуневі Джо.

— Ви теж, — сказав він, — бо щось ви дуже схожі на скелета. Що таке? Останнім часом удома нічого було їсти?

— Та так, ненадто, — знітився дідунь Джо. Чарлі приклав кухля до вуст і, коли густий [126] теплий шоколад потік у порожній живіт, усе його тіло аж затремтіло від задоволення, наповнюючись неймовірним щастям.

— Ну що, добре? — запитав містер Вонка.

— Ой, як чудово! — простогнав Чарлі.

— Смачнішого шоколаду не куштував ніколи! — заплямкав дідунь Джо.

— Це тому, що його змішували у водоспаді, — пояснив містер Вонка.

Човен линув за течією. Річка вужчала. Попереду був якийсь темний тунель — великий круглий, схожий на величезну трубу — і річка текла прямісінько в цей тунель. І човен теж несло туди!

— Веслуйте! — крикнув містер Вонка, зіскочивши на ноги й розмахуючи тростиною. — Повний вперед!

Умпа-лумпи завеслували ще швидше, човен влетів у темний, аж чорний тунель, а пасажи-Ри злякано залементували. [127]

— А вони бачать, куди пливуть? — верещала в темряві Віолета Бореґард.

— Ніхто не знає, куди вони пливуть! — заре* готав містер Вонка.

— Ні, ніхто із вас не знає, де маршрут наш пролягає, де ця річка завертає

й хто на весла налягає! —

Світла жодного немає, і

небезпека наростає,

жах серденька наші крає —

що на нас усіх чекає?

Човен мчить, не сповільняє...

— У нього не всі дома! — заволав чийсь переляканий батько, і ось уже крики батьків^ матерів злилися в один хор жаху. — Він божевільний! — кричали вони.

— Навіжений!

— Псих!

— Очманілий!

— Ненормальний!

— Придуркуватий!

— Безголовий!

— Причмелений!

— Скажений!

— Шизонутий!

— Пришиблений!

— Дебільний!

— Ні, він не такий! — заперечив дідунь Джо.

— Увімкнути світло! — наказав містер Вонка. Спалахнуло світло, яскраво осявши весь тунель, і Чарлі побачив, що вони справді опинились у велетенській трубі, широченні стіни якої вигиналися вгору і були білосніжні й бездоганно чисті. Течія шоколадної річки в цій трубі була дуже стрімка, умпа-лумпи веслували, мов навіжені, і човен летів з шаленою швидкістю. Містер Вонка підстрибував на кормі й закликав веслярів веслувати ще швидше. Йому, [129] мабуть, подобалося зі свистом мчати крізь білий тунель на рожевому човні по шоколадній

річці, і він плескав у долоні, сміявся й поглядав на пасажирів, щоб упевнитися, що їм приємно не менше, ніж йому.

— Дивіться, дідуню! — крикнув Чарлі. — Двері в стіні!

Над самісінькою поверхнею річки в стіну тунелю були вбудовані зелені двері. Вони так швидко повз них промчали, що ледве встигли прочитати напис: "СКЛАД НОМЕР 54. УСІ СОРТИ КРЕМІВ — МОЛОЧНИЙ КРЕМ, ЗАВАРНИЙ КРЕМ, ФІАЛКОВИЙ КРЕМ, КАВОВИЙ КРЕМ, АНАНАСОВИЙ КРЕМ, ВАНІЛЬНИЙ КРЕМ ТА КРЕМ ДЛЯ ВОЛОССЯ".

— Крем для волосся? — скривився Майк Ті-ві. — Ви тут що, вживаєте крем для волосся?

— Веслуйте! — закричав містер Вонка. — Нема коли відповідати на дурні запитання!

Вони промайнули повз чорні двері. "СКЛАД НОМЕР 71" — було написано на них. — "БИТИ — ВСІХ ФОРМ І РОЗМІРІВ".

— Навіщо вам тут бити? — здивувалася Ве-рука Солт.

— Щоб збивати вершки, — пояснив містер Вонка. — Як можна збивати вершки без бит? Збиті вершки не стануть збитими вершками, доки їх не збити битами. Так само, як круті яйця не стануть крутими, доки їх добряче не покрутити! Веслуйте!

Вони проминули жовті двері з написом: "СКЛАД НОМЕР 77 — УСІ СОРТИ БОБІВ —КАКАО-БОБИ, КАВОВІ БОБИ, БОБИ-ВИСОКІ-МОВ-ТОПОЛЯ Й БОБИ-ДУРНІ-НЕМОВ-КВАСОЛЯ".

— Дурні-немов-квасоля? — вигукнула Віоле-та Бореґард.

— Такі, як ти! — відповів містер Вонка. — Нема часу на суперечки! Швидше, швидше! [131] За п'ять секунд попереду з'явилися яскраво-червоні двері, і він зненацька замахав своєю тростиною з золотою бамбулькою й закричав:

— Спинити човна!

Розділ 19. Цех винаходів — вічні барбариски й волосяні іриски

Коли містер Вонка крикнув: "Спинити човна!", умпа-лумпи шалено завеслували назад. Човен зупинився.

Веслярі скерували його до червоних дверей. На дверях був напис: "ЦЕХ ВИНАХОДІВ —СТОРОННІМ ВХІД ЗАБОРОНЕНО". Містер Вонка витяг з кишені ключа, перехилився через облавок човна і встромив ключа в щілину.

— Це найважливіший цех усієї фабрики! — повідомив він. — Тут готуються, киплять і булькають усі мої найновіші і найтаємніші винаходи! Старий Фікельґрубер передні зуби віддав би, щоб потрапити сюди хоч на три хвилинки!

Не кажучи вже про Тицьноса зі Слаґвортом та всіх інших паскудних виробників шоколаду} Але послухайте мене! Коли зайдете, то нічого не займайте! Нічого не торкати, не чіпати й не куштувати! Домовились?

— Так, так! — закричали діти. — Ні до чого й не торкнемось!

— Досі, — сказав містер Вонка, — ще нікому* навіть умпа-лумпам, не дозволялося сюди за-? ходити!

Він відчинив двері і ступив з човна прямо в цех. Четверо дітей з батьками кинулися за ним.

— Нічого не займати! — нагадав містер Вонка. — І нічого не перекиньте!

Чарлі Бакет почав розглядати велетенську залу, в якій вони опинилися. Зала нагадувала якусь відьомську кухню! Скрізь кипіли й булькали на величезних плитах чорні металеві казани, а ще свистіли чайники, шипіли каструлі бряжчали й шкварчали дивні залізні апарати [134] по стінах і по стелі звиїлися труби, і всю залу наповнювали дим, пара та розкішні смачні пахощі.

Сам містер Вонка раптом розхвилювався ще дужче, і відразу стало видно, що він цей цех любить найбільше. Він стрибав довкола казанів та апаратів, мов дитина, що отримала різдвяні дарунки й не знає, який розгортати спочатку. Спершу він зняв накривку з величезного казана й принюхався; тоді оббіг барильце з якоюсь липкою жовтою речовиною, встромив туди пальця й облизав; тоді метнувся до якогось апарата й попереставляв на ньому з десяток важільців та ручечок; потім крізь скляні дверцята стурбовано зазирнув у велетенську духовку, зрадів побаченому й захихотів, потираючи руки.

Після цього підбіг до іншого апарата — невеличкої блискучої машинки, що постійно пухкала: "пух-пух-пух-пух-пух" і за кожним таким "пух" з неї вилітав і падав у кошик на [135] підлозі великий зелений скляний камінець. Чи щось схоже на камінець.

— Вічні барбариски! — гордо вигукнув містер Вонка. — Найновіша новинка! Я їх винайшов спеціально для дітей, яким дають дуже мало кишенькових грошей. Можна покласти вічну барбариску в рота і смоктати-смоктати-смоктати, і вона ніколи не поменшає!

— Наче жуйка! — зраділа Віолета Бореґард.

— Аж ніяк не жуйка, — заперечив містер Вонка. — Жуйку треба жувати, а якщо жувати ці барбариски, то можна зуби поламати. Але на

смак вони чудові! І щотижня міняють колір! І не меншають! Не зникають! НІКОЛИ! Принаймні, я так гадаю. Оце зараз одну барбариску випробовують у сусідній тестувальній залі. її смокче один умпа-лумпа. Смокче майже рік безперестанку, а барбариска як нова!

— А отут, — збуджено побіг містер Вонка до протилежної стіни, — тут я працюю над вина [136] ходом цілком нового сорту ірисок! — Він зупинився біля великого казана. У казані кипіла й булькотіла густо-клейка фіолетова меляса. Малий Чарлі мусив зіпнутися навшпиньки, щоб туди зазирнути.

— Це волосяні іриски! — вигукнув містер Вонка. — З'їси хоч отакісінький шматочок — і рівно за півгодини на голові виросте копиця густого шовковистого волосся! І вуса! І борода!

— Борода?! — обурилася Верука Солт. — Кому та борода потрібна?

— Тобі б вона личила, — відказав містер Вонка, — але, на жаль, суміш іще не зовсім готова. Вийшла надто міцна. Дуже сильно діє. Я вчора випробував її на умпа-лумпі, і в нього миттю з'явилася борода, і так вона швидко росла, що незабаром укрила всю підлогу густим волосяним килимом. Вона росла швидше, ніж ми встигали її стригти! Врешті довелося стригти газонокосаркою! Але вже ось-ось я її вдосконалю! І тоді не буде жодного виправдання тим хлопчикам і дівчаткам, що ходять лисі!

— Містере Вонко, — здивувався Майк Тіві, — хлопчики й дівчатка лисі не бувають...

— Не сперечайся, дитино, прошу тебе, не сперечайся! — урвав його містер Вонка. — Не марнуй дорогоцінного часу! А зараз підійдіть осюди — я вам покажу те, чим страшенно пишаюся. Ой, обережно! Нічого не перекиньте! Відступіться трохи назад!

Розділ 20. Велика жуйкова машина

Містер Вонка підвів гостей до велетенської машини, що стояла в самісінькому центрі цеху винаходів. То була спражня гора блискучого металу, яка височіла над дітьми та батьками. З її вершини галузилися сотні тонесеньких скляних трубочок, і всі ці скляні трубочки закручувалися донизу, спліталися в суцільний

жмут і нависали над величезною круглою ба-лією завбільшки як ванна.

— Що ж, приступимо! — вигукнув містер Вонка, натискаючи десь збоку на машині три різні кнопки. Наступної миті в її нутрощах могутньо загуркотіло, машина загрозливо затряслася, з усіх її шпарин зі свистом пішла пара — і всі раптом побачили, як по сотнях скляних трубочок щось тече, чвиркаючи у велику балію внизу. І в кожнісінькій трубочці це щось було іншого кольору, тому в балію хлюпали й плюскали всі барви веселки (а також багато інших). Видовище було чарівне. А коли балія майже наповнилася, містер Вонка натис іншу кнопку, й одразу з трубочок перестало текти, гуркіт стих, а натомість щось задзижчало, засвистіло й у величезній балії завирував величезний міксер, змішуючи різнобарвні рідини. Поступово суміш почала пінитися. Піни ставало дедалі більше й більше, а суміш мінилася [140] з синьої на білу, тоді на зелену, коричневу, жовту, і знову на синю.

— Дивіться! — сказав містер Вонка. Машина клацнула, і вир перестав вирувати.

Всі почули, як машина мовби втягла в себе повітря — і піниста синя суміш з величезної балії почала всмоктуватися назад у нутро машини. Якусь мить панувала тиша. Тоді кілька разів підозріло гуркнуло. Знову стихло. І раптом машина могутньо ревнула, наче яке чудовисько, і тієї ж миті у неї збоку вискочила маленька шухлядка (як у торгових автоматах), і в тій шухлядці лежало щось таке дрібне, тонке й сіре, що

всі подумали, ніби сталася помилка. Подумали, що то смужка сірого картону.

Діти й батьки втупилися в сіру смужечку, що лежала в шухлядці.

— І це все? — з відразою скривився Майк Тіві.

— Це все, — відповів містер Вонка, гордо розглядаючи [141] отримане. — Хіба ви не знаєте, що це?

Усі мовчали. І тут пролунав схвильований крик Віолети Бореґард — тієї пришелепуватої дівчини, що безперестанно жувала гумку.

— Клянуся жуйкою, це — жуйка! — вереск-нула вона. — Це ж плиточка жувачки!

— Вгадала! — вигукнув містер Вонка, щосили плескаючи Віолету по спині. — Це плиточка жуйки! Найдивовижнішої, найказковішої, найфантастичнішої жуйки на світі!

Розділ 21. Чао, Віолето

— Ця жуйка, — вів далі містер Вонка, — мій найновіший, найвидатніший, найгеніальніший винахід! Це жувальна гумка, що замінює харчі! Це... це... це... оця крихітна смужечка гумки, що тут лежить, дорівнює повноцінному обіду з трьох страв!

— Що за нісенітниця? — обурився чийсь батько. [143]

— Шановний пане! — вигукнув містер Вон-ка, — коли я почну цю жуйку продавати, зміниться геть усе! Кінець кухням і куховарству! Кінець базарам! Не треба буде купувати м'ясо та крупи! Зайві стануть ножі й виделки! Не буде тарілок! Не треба буде мити посуд! Ніякого

сміття! Ніякого бруду! Смужечка чарівної жувальної гумки "Вонка" — це все, що буде потрібно на сніданок, на обід і на вечерю! Оцей шматок жуйки, який я щойно виготовив, поєднує в собі томатний суп, смажене м'ясо та чорничний пиріг, хоча можна замовити все, чого душа забажає!

— Як це — томатний суп, смажене м'ясо й чорничний пиріг? — перепитала Віолета Бо-реґард.

— Якщо почнеш жувати, — пояснив містер Вонка, — то матимеш саме те, що написано в меню. Це просто дивовижно! Навіть відчуваєш, як їжа потрапляє через горло в шлунок!

А смак — дивовижний! І наїдаєшся! Стаєш ситий! Це справжня фантастика!

— Це абсолютно неможливо, — заперечила Верука Солт.

— Якщо це жуйка, — вигукнула Віолета Бореґард, — якщо це шматочок гумки, який можна жувати, то це для мене! — Вона миттю вийняла з рота власну рекордну жуйку й приліпила її за ліве вухо. — Містере Вонко, — сказала вона, — давайте вашу чарівну гумку, побачимо, як вона діє.

— Віолето, не нароби дурниць, — застерегла пані Бореґард, її мати.

— Я хочу жуйку! — вперлася Віолета. — Які тут дурниці?

— Краще не треба, — лагідно порадив містер Вонка. — Розумієш, вона ще не зовсім готова. Ще треба дещо підправити...

— Ой, та ну його! — урвала Віолета і перш, ніж містер Вонка встиг її зупинити, простягла [145] гладку руку, хапнула з шухлядки плиточк^ жуйки і кинула в рот. І відразу її потужні на# треновані щелепи почали клацати, мов обценьки. —

— Стій! — крикнув містер Вонка.

— Чудово! — вигукнула Віолета. — Томатний суп! Гарячий, густий і смачний! Я відчуваю, як я його ковтаю!

— Зупинися! — благав містер Вонка. — Жуйка ще не готова! Вона ще неправильна!

— Ще й яка правильна! — заперечила Віолета. — Так гарно діє! Ой, який смачнющий суп!

— Виплюнь! — звелів містер Вонка.

— Вона змінюється! — крикнула Віолета, одночасно жуючи й регочучи. — Тепер уже друга страва! Смажене м'ясо! Ніжне й соковите! О, який смак! Запечена картопля теж надзвичайна! Хрустка зверху, а всередині масло!

— Як цікаво, Віолето, — розчулилася пані Бореґард. — Ти в мене така розумниця. [146]

— Жуй, дитинко, жуй! — заохотив пан Бореґард. — Не зупиняйся, маленька! Це видатний день для родини Бореґардів! Наша дівчинка перша в світі їсть обід з жувальної гумки!

Усі дивилися на Віолету Бореґард, яка жувала дивовижну жуйку. Малий Чарлі Бакет заворожено стежив, як її великі м'ясисті губи стискалися і розтискались. Дідунь Джо теж не зводив з дівчини очей. Містер Вонка заламував руки, примовляючи:

— Ні-ні-ні-ні-ні! її ще не можна їсти! Вона не готова! Не жуй!

— Чорничний пиріг з вершками! — повідомила Віолета. — Ось він! О, яка смакота! Як добре! Так... так ніби я насправді його ковтаю! Ніби я жую й ковтаю великими шматками найсмачніший в світі чорничний пиріг!

— О Господи, дитино! — заверещала раптом пані Бореґард, дивлячись на Віолету, — що з твоїм носом! [147]

— Мамо, мовчи, дай дожувати! — озвалася Віолета.

— Синіє! — репетувала пані Бореґард. — Твій ніс стає чорно-синій, як чорниця!

— Мама каже правду! — заволав пан Бореґард. — Твій ніс став фіолетовий!

— Як це? — перепитала Віолета, не припиняючи жувати.

— І щоки! — лементувала пані Бореґард. — Щоки теж чорніють! І підборіддя! Усе обличчя стало чорно-синє!

— Негайно виплюнь жуйку! — наказав пан Бореґард.

— Пожалійте нас! Рятуйте! — кричала пані Бореґард. — Дівчинка все чорніє й синіє! Навіть волосся змінює колір! Віолето, ти стаєш фіолетова! Що з тобою діється?

— Я ж казав, що жуйка ще недороблена, —зітхнув містер Вонка, скрушно похитуючи го ловою. [148]

— Воно й видно! — верещала пані Бореґард. — Подивіться на мою дівчинку!

Усі дивилися на Віолету. Яке ж то було жахливе видовисько! її лице, руки, ноги, шия — власне кажучи, все тіло, вся шкіра, а заодно й копиця кучерявого волосся стали сліпучо-фіолетово-чорні — як чорничний сік!

— Завжди щось не так, коли доходить до десерту, — зітхнув містер Вонка. — Це через чорничний пиріг. Але з часом я все відрегулюю, от побачите.

— Віолето, — закричала пані Бореґард, — ти пухнеш!

— Мене нудить, — пожалілася Віолета.

— Ти роздуваєшся! — знову крикнула пані Бореґард.

— Мені дуже погано! — застогнала Віолета.

— Ще б пак! — сказав пан Бореґард.

— Господи, дитинко! — пропищала пані Бореґард. — Ти надимаєшся, як повітряна куля!-

— Як чорниця, — уточнив містер Вонка.

— Кличте лікаря! — крикнув пан Бореґард.

— Проткніть її шпилькою! — підказав чийсь батько.

— Рятуйте її! — заламувала руки пані Боре* ґард.

Та врятувати Віолету було годі. її тіло розч дималося й змінювало форму з такою швид~ кістю, що вже за хвилину перетворилося на вєі личезну круглу темно-синю кулю — власне, на велетенську ягоду чорниці, — а від самої Віоі лети Бореґард лишилося тільки по парі

крихітних ніжок та ручок, що стирчали з величезної круглої ягоди, та ще малесенька голівка нагорі.

— Це завжди так, — зітхнув містер Вонка. — Я вже двадцять разів випробовував цю жуйку в тестувальній залі на умпа-лумпах, і вони всі двадцятеро перетворилися на чорниці. Це мене так дратує. Не збагну, чому воно так.

— Я не хочу мати чорницю замість дочки! [150]

закричала пані Бореґард. — Негайно зробіть її такою, як була!

Містер Вонка клацнув пальцями, і біля нього миттю з'явилося десятеро умпа-лумпів.

— Закотіть панночку Бореґард у човен, — звелів він їм, — і везіть у сокочавильний цех.

— Сокочавильний цех? — сахнулася пані Бореґард. — Що з нею там робитимуть?

— Чавитимуть, — відказав містер Вонка. — Треба негайно вичавити з неї сік. А потім побачимо... Та не журіться, шановна пані Бореґард. Ми її відрегулюємо, хоч би там що. Мені так прикро, чесне слово...

Десятеро умпа-лумпів уже котили величезну ягоду чорниці через усю залу винаходів до дверей, що виходили на шоколадну річку, де на них чекав човен.

Пан і пані Бореґард побігли за ними. Інші гості, разом з малим Чарлі Бакетом та дідунем Джо, стояли непорушно й дивилися. [151]

— Чуєте, — зашепотів Чарлі, — чуєте, дідуню! Умпа-лумпи в човні заспівали! До зали долинув спів стоголосого хору:

— Усі ми, любі друзі, згодні, що гіршого нема сьогодні, ніж бачити дурну дивачку, яка весь час жує жувачку. (Таку ганебно звичку мати — вже краще в носі колупати). Ці жуйки горе вам несуть — пустопорожня їхня суть. В халепу влип, на нашу думку, той, хто жує жувальну гумку. Вам, може, оповісти знов про бідну панну Біґелов, яка цілісінькими днями жувала жуйку до безтями? Жувала в ванні і в аптеці, в метро, в таксі, на дискотеці, [152]

жувала в церкві і в кіно — такого світ не знав давно! Якщо було їй жуйки мало, вона лінолеум жувала. Жувала віники і гроші, і навіть вухо листоноші. Жувала туфлі і панчохи... В одного хлопця носа трохи не віджувала... Й ось халепа — у неї виросла щелепа, а з нею й зуби, що стирчали, неначе в два ряди кинджали! Роками так вона жувала щодня сто жуйок, і не знала, що прийде день, настане час, коли закінчиться все враз. Ось спатки панночка лягає журнальчик перед сном читає, і жуйка в роті люба-мила, й зубочки, як у крокодила. [153]Під північ жуйку відкладає і вже немовби засинає. Та що за диво! Панна спить, а щелепи її й на мить свого жування не спиняють, хоч жуйки в роті вже не мають. Жували так безперестанку аж до самісінького ранку. Було маркотно й підозріло як в темряві щось гуркотіло, коли її великий рот гримів, як тракторний завод! Усе гучніше: "трах-тарах". О, як спинити весь цей жах! Зубиська наче показились, на все на світі розізлились і панночці, що мирно спала, пів'язика відшматували. Тож панна Біґелов німа відтоді стала і сумна, [154]

і далі все життя жила

в брудній лікарні край села.

Тому урятувати варт нам Віолету Бореґард, щоби вона так не страждала. Не пізно ще. Та часу мало. Повинна вижити вона, хоча й гарантії нема.

Розділ 22. По коридору

— Оце таке, — зітхнув містер Віллі Вонка, — бракує вже двох неслухняних діток. Залишилося троє чемних. Краще ходімо з цієї зали, щоб не втратити ще когось!

— Містере Вонко, — стурбовано поцікавився Чарлі Бакет, — а чи стане Віолета Бореґарл хоч колись нормальною, чи так назавжди й залишиться чорницею?

— З неї миттю вичавлять соки! — заявив містер [156]

Вонка. — Закотять її в сокочавильну машину, і Віолета вийде звідти тоненька, як сопілочка!

— А вона й далі буде така синя? — запитав Чарлі.

— Вона буде фіолетова! — вигукнув містер Вонка. — Гарного, насиченого фіолетового кольору з голови до п'ят! Та нічого не вдієш! От що буває, коли цілісінькими днями жувати гидку жуйку!

— Якщо ви вважаєте, що жуйка така гидка, — втрутився Майк Тіві, — то чого ж тоді виготовляєте її на своїй фабриці?

— Що ти там бурмочеш, — скривився містер Вонка. — Не розберу ні слова. Скоріше! Ходімо! Швиденько! За мною! Ми знову підемо коридорами! — І з цими словами містер Вонка помчав до дальнього краю цеху винаходів і зник У потаємних дверцятах, схованих за численними трубами та печами. П'ятеро дорослих і троє дітей — Верука Солт, Майк Тіві та Чарлі Бакет — кинулися за ним. [157]

Чарлі Бакет побачив, що вони знову опини* лися в якомусь із довжелезних рожевих кори* дорів. Від нього навсібіч відходило безліч ін-й ших рожевих коридорів. Містер Вонка мчав попереду, завертаючи то ліворуч, то праворуч| то праворуч, то ліворуч, а дідунь Джо все примовляв:

— Міцно тримайся за руку, Чарлі. Тут загубитися — це страшне.

Містер Вонка говорив:

— Досить гаяти час! Якщо будемо так повзти, то нікуди не потрапимо! — І мчав далі нескінченними рожевими коридорами у своєму чор* ному циліндрі й темно-фіолетовому оксами* товому фраці, хвости якого лопотіли в нього за спиною, наче прапор на вітрі.

Вони проминули якісь двері, тоді ще однії і ще. Двері траплялися щодвадцять кроків, і на всіх було щось написано, за деякими лунало чудернацьке клацання, з замкових щілин просочувалися [158] звабливі запахи, а з-під дверей то тут то там виривалися цівочки різнобарвної пари.

Дідунь Джо і Чарлі майже бігли, щоб не відстати від містера Вонки. Іноді вони навіть встигали читати написи на деяких дверях. На одних було написано: "ЇСТІВНІ ЗЕФІРНІ ПОДУШЕЧКИ".

— Зефірні подушечки — це смакота! — вигукнув на бігу містер Вонка. — Коли я завезу їх у крамниці, то за ними шалітимуть! Але нема коли туди заходити! Ані хвильки!

На інших дверях був напис: "ЛИЗАЛЬНІ ШПАЛЕРИ ДЛЯ ДИТЯЧИХ КІМНАТ".

— О, що то за насолода, ці лизальні шпалери! — крикнув, пробігаючи, містер Вонка. — На них намальовано фрукти: банани, яблука, помаранчі, виноград, полуниці, дріманиці...

— Дріманиці? — не зрозумів Майк Тіві.

— Не перебивай! — вигукнув містер Вонка. — [159]

На шпалерах намальовано різні фрукти, і якщо лизнути малюночок з бананом, то він має смак банана. Якщо лизнути полуницю, то вона смакуватиме, як полуниця. А якщо лизнути дрі-маницю, то вона буде на смак точнісінько, як дріманиця...

— А яка на смак дріманиця?

— Ти знову щось бурмочеш, — скривився містер Вонка. — Наступного разу говори голосніше. Ідемо далі! Швидше!

"ГАРЯЧЕ МОРОЗИВО ДЛЯ ХОЛОДНИХ ДНІВ" — було написано на наступних дверях.

— Надзвичайно корисне взимку, — сказав, не зупиняючись, містер Вонка. — Гаряче морозиво вас зігріє, коли надворі холодно. А ще я роблю гарячий лід для гарячих напоїв. Від гарячого льоду гарячі напої стають ще гарячіші.

"КОРОВИ, ЩО ДОЯТЬСЯ ШОКОЛАДНИМ МОЛОКОМ" — такий був напис на інших дверях. [160]

— О, мої гарнюні корівки! — вигукнув містер Вонка. — Як я їх люблю!

— А чого на них не можна глянути? — запитала Верука Солт. — Чого ми пролітаємо повз такі цікаві зали?

— Зупинимось, коли буде треба! — відповів містер Вонка. — Не будь така нетерпляча!

"ЛЕТЮЧІ ШИПУЧКИ" — було написано на наступних дверях.

— О, це просто казкові напої! — крикнув містер Вонка. — Вони наповнюють вас бульками, а бульки наповнені спеціальним газом, а той газ такий летючий, що підносить вас над землею, мов повітряну кульку, і ви летите вгору, аж доки гупнетеся головою об стелю... і так там і залишитесь.

— А як тоді спуститися вниз? — запитав Чарлі.

— Ясно як — треба відригнути, — пояснив містер Вонка. — Щосили — голосно, сильно й смачно відригуєте, і газ виходить угору, а ви — падаєте вниз! Тільки не пийте цих напоїв надворі! Ніколи не відомо, як високо вас занесе. Якось я дав напитися старому умпа-лумпі на фабричному подвір'ї, і він полетів — усе вище й вище, аж поки зовсім зник з очей! Було так сумно. Я його більше ніколи не бачив.

— Хай би був відригнув, — сказав Чарлі.

— Звісно — хай би, — погодився містер Вон-ка. — Я стояв і кричав йому: "Та відригни ж, старий дурню, відригни, бо не повернешся на землю ніколи!" Але він не зміг, чи не захотів, чи не зумів, я вже й не знаю. Може, був занадто чемний. Тепер він, мабуть, десь на Місяці.

На ще одних дверях був напис: "КВАДРАТНІ ЦУКЕРКИ, ЩО ОБЕРТАЮТЬСЯ КРУГЛИМИ".

— Стривайте! — вигукнув містер Вонка, раптово зупиняючись. — Я дуже пишаюся своїми квадратними цукерками, що обертаються круглими. Зазирнімо сюди. [162]

Розділ 23. Квадратні цукерки, що обертаються круглими

Усі зупинилися і з'юрмилися біля дверей, верхня половинка яких була скляна. Дідунь Джо підняв Чарлі, щоб тому краще було видно, і Чарлі, зазирнувши, побачив довжелезного стола, на якому нескінченними рядами лежали квадратні білі цукерочки. Вони дуже нагадували квадратні грудочки цукру-рафінаду — хіба що на кожній збоку було намальоване кумедне рожеве личко. При кінці стола кілька умпа— [163]лумпів старанно малювали на цукерках нові й нові личка.

— Ось вони! — вигукнув містер Вонка. — Квадратні цукерки, що обертаються круглими!

— Не бачу, щоб вони ставали круглими, — знизав плечима Майк Тіві.

— Вони все ще квадратні, — погодилася Ве-рука Солт. — Абсолютно квадратні.

— А вони і є квадратні, — сказав містер Вонка. — Я не казав, що вони не квадратні.

— Ви сказали, що вони круглі! — наполягала Верука Солт.

— Я такого не казав, — обурився містер Вонка. — Я казав, що вони обертаються круглими.

— Але ж вони не обертаються круглими! — не вгавала Верука Солт. — Вони квадратні!

— Ні, вони обертаються круглими, — переконував містер Вонка.

— Аж ніяк вони круглими не обертаються! — зірвалася на крик Верука Солт. [164]

— Веруко, дорогенька, — втрутилася пані Солт, — не звертай на містера Вонку уваги! Він тебе обманює!

— Шановне старе опудало, — відказав їй містер Вонка, — сходіть і вправте собі мізки!

— Як ви смієте зі мною так розмовляти! — обурилася пані Солт.

— Ой, мовчіть, — урвав її містер Вонка. — Дивіться всі! — Він витяг з кишені ключа, відімкнув двері, розчинив їх навстіж... і раптом... на звук відкривання дверей усі малесенькі квадратні цукерочки почали хутко обертатися круглими личками до входу, щоб бачити, хто прийшов. Врешті всі круглі крихітні личка на цукерках обернулися до дверей і дивилися на містера Вонку.

— От бачите! — переможно вигукнув той. — Вони обернулися круглими личками! І нема чого сперечатися! Це квадратні цукерки, що обертаються круглими личками! [165]

— їй-богу, так і є! — визнав дідунь Джо.

— Ходімо! — вигукнув містер Вонка, знову повернувшись у коридор. — Ідемо далі! Не гаймо часу!

"МАСЛОВІСКІ Й МАСЛОДЖИН" —було написано на наступних дверях.

— Оце вже цікавіше, — зрадів пан Солт, Ве-руччин батько.

— Розкішні напої! — мовив містер Вонка. — Умпа-лумпи їх просто обожнюють. Стають від них п'яненькі. Прислухайтесь! Чуєте, як галасують?

З-за зачинених дверей долинали шквали реготу та уривки пісень.

— Вони там п'яні як чопики, — додав містер Вонка. — Хлебчуть масловіскі з содовою. Улюблений їхній напій. Маслоджин з тоніком теж дуже популярний. За мною, будьте ласкаві! Нам справді не варто отак зупинятися.

Він повернув ліворуч. Тоді праворуч. Вони [166]підійшли до довжелезних сходів. Містер Вонка з'їхав перилами донизу. Троє дітлахів зробили так само. Пані Солт і пані Тіві, єдині жінки, що залишилися в товаристві, вже добряче втомилися. Пані Солт, велике гладке створіння на коротких ніжках, сопіла, як носоріг.

— Сюди! — гукнув містер Вонка, повертаючи після сходів ліворуч.

— Не так швидко! — хекала пані Солт.

— Це неможливо, — відповів містер Вонка. — Тоді ми ніколи не потрапимо туди вчасно.

— Куди туди? — запитала Верука Солт.

— Не твого розуму діло, — відказав містер Вонка. — Ще хвильку — й побачиш.

Розділ 24. Верука в горіховому цеху

Містер Вонка помчав по коридору. На наступних дверях, до яких вони підбігли, був напис: "ГОРІХОВИЙ ЦЕХ".

— Добре, зупиніться тут на хвильку, — сказав містер Вонка, — віддихайтесь і зазирніть у скляне віконечко в дверях. Але не заходьте! Хоч би там що, не заходьте в горіховий цех! Бо налякаєте білок! [168]

Усі з'юрмилися біля дверей.

— Ой, дивіться, дідуню, дивіться! — вигукнув Чарлі.

— Білочки! — крикнула Верука Солт.

— Ого! — роззявив рота Майк Тіві. Видовище було прецікаве: мабуть, з сотня

білок сиділа на високих стільчиках довкола великого стола. На столі лежали гори волоських горіхів, що їх з величезною швидкістю лущили білки. Вони працювали, мов скажені.

— Цих білок спеціально навчили добувати горішки з-під шкаралупи, — пояснив містер Вонка.

— А чому саме білок? — поцікавився Майк Тіві. — Чому не умпа-лумпів?

— Бо умпа-лумпи, — відповів містер Вонка, — не вміють так лущити, щоб сам горішок лишався цілим. Вони завжди розколюють горіхи надвоє. Ніхто, крім білок, не вміє добувати з-під шкаралупи цілий горішок. Це надзвичайно [169] важко. А я вимагаю, щоб на моїй фабриці використовували тільки цілі горішки. Ось чому довелося поставити на цю роботу білок. Хіба ж не прегарно вони добувають ці горішки! Гляньте, як вони стукають суглобами кігтиків по шкаралупі, щоб перевірити, чи під нею не зіпсу-тий горішок! Зіпсутий відлунює порожньо, і білки його не лущать, а зразу викидають у сміттєпровід. Он! Дивіться! Ота білка, що найближча до нас! Здається, вона натрапила на зіпсутий!

Усі дивилися, як маленька білочка постукала суглобом кігтика по шкаралупі горіха. Тоді схилила набік голівку, уважно прислухалася й щосили метнула горіх позад себе у велику діру в підлозі.

— Мам! — вигукнула раптом Верука Солт, — я хочу мати білочку! Дістань мені таку білочку!

— Ти ж розумна дитина, — відказала пані Солт. — Це білочки містера Вонки. [170]

— Ну, то й що! — закричала Верука. — Хочу білочку. Я тільки й маю вдома, що двох собак, чотирьох котів, шістьох кролів, двох папуг, трьох канарок, одного зеленого какаду, одну черепаху, акваріум з золотими рибками, клітку з білими мишками і старого дурного хом'яка! А я хочу білочку!

— Добре, моя мармулеточко, — заспокійливо сказала пані Солт. — Мама дістане тобі білочку за першої-ліпшої нагоди.

— Але я не хочу якусь стару білку! — верещала Верука. — Я хочу вчену, дресировану білочку!

І тут виступив наперед пан Солт, Веруччин батько.

— Так, Вонко, — солідно проказав він, витягаючи натоптаного грішми гаманця, — скільки хочете за свою скажену білку? Назвіть ціну.

— Вони не продаються, — відповів містер Вонка. — їй білка не дістанеться. [171]

— Як це не дістанеться! — зарепетувала Ве-рука. — Я зараз зайду й сама собі виберу білку!

— Не смій! — крикнув містер Вонка, та було пізно. Дівчисько рвучко відчинило двері й забігло в цех.

Щойно вона опинилася в залі, як усі сто білок перестали працювати, озирнулися і втупилися в неї чорними намистинками очей.

Верука теж завмерла, зирячи на них. Тоді її погляд зупинився на гарненькій білочці, що сиділа край стола зовсім близько до неї. Білочка тримала в лапках горіха.

— Чудово, — сказала Верука, — візьму тебе!

Дівчина простягла руку, щоб ухопити білочку... та поки вона це робила... у першу ж часточку секунди, коли її рука почала рух уперед, у кімнаті все раптом закружляло, ніби спалахнула руда блискавка, і всі-всі-всі білки, що сиділи за столом, стрибнули на Веруку, вчепившись їй у тіло. [172]

Двадцять п'ять білок схопили дівчинку за праву руку й повисли на ній.

Ще двадцять п'ять білок схопили її за ліву руку й теж повисли.

Двадцять п'ять білок схопили її за праву ногу й притисли її до землі.

Двадцять чотири білки схопили її за ліву ногу.

Лишалася ще одна білка, як було видно — найголовніша. Вона видряпалася Веруці на спину й почала стук-стук-стукати бідолашне дівчисько по голові суглобами кігтика.

— Рятуйте її! — заверещала пані Солт. — Ве-руко! Назад! Що вони з нею роблять?

— Перевіряють, чи не зіпсута всередині, — пояснив містер Вонка. — Дивіться далі.

Верука люто боронилася, але білки міцно її тримали й не давали поворухнутися. Білка на плечах і далі стук-стук-стукала дівчину по голові. А тоді білки повалили Веруку додолу й кудись потягли. [173]

— Ой лихо, вона таки зіпсутий горішок, — сказав містер Вонка. — Мабуть, її голова відлунювала порожнечею.

Верука борсалася й вищала, та дарма. Дужі маленькі лапки тримали її міцно, і вирватись вона не могла.

— Куди вони її тягнуть? — верескнула пані Солт.

— Туди, куди викидають зіпсуті горіхи, — пояснив містер Віллі Вонка. — До сміттєпроводу.

— Вони її збираються викинути в сміттєпровід! — зойкнув пан Солт, дивлячись через скляні двері на доньку.

— То врятуй її! — загорлала пані Солт.

— Пізно, — сказав містер Вонка. — Вона вже зникла!

І справді, вона зникла.

— А куди? — лементувала, сплескуючи руками, пані Солт. — Що роблять із зіпсутими горіхами? Куди веде сміттєпровід? [174]

— Оцей сміттєпровід, — пояснив містер Вонка, — впадає прямісінько в головну каналізаційну трубу, в яку стікають нечистоти з усіх куточків фабрики: і зметена з підлоги пилюка, і картопляні лушпайки, і гнила капуста, і риб'ячі голови, і все таке.

— І хто ж це їсть рибу, капусту й картоплю на такій фабриці, хотів би я знати? — здивувався Майк Тіві.

— Я, звичайно, — відповів містер Вонка. — Чи ти гадаєш, що я харчуюся самими бобами какао?

— Але... але... але... — верескнула пані Солт, — куди вона врешті-решт виходить, та каналізаційна труба?

— Як то куди? Ясно, що в піч, — спокійно пояснив містер Вонка. — У сміттєспалювач.

Пані Солт роззявила величезну червону ротяку й заголосила.

— Не хвилюйтеся, — заспокоїв її містер Вонка, [175] — є надія, що саме сьогодні його не розпалювали.

— Надія?! — репетувала пані Солт. — Моя Веручечка! Вона... вона... вона... шкварчатиме, мов сосиска!

— Чиста правда, моя люба, — підтримав її пан Солт.

— Слухайте, Вонка! — додав він. — Здається, цього разу ви крихточку, граминочку перебрали. Можливо, моя доня трохи розбещена — я не заперечую, — та це не означає, що ви можете її взяти й підсмажити. Знайте — ви мене страшенно розсердили!

— Та не сердьтеся, шановний пане! — відповів містер Вонка. — Думаю, рано чи пізно вона знайдеться. Може, її далеко й не занесло. Може, вона застрягла на самому початку сміттєпроводу, біля вхідної діри, а якщо це так, то зайдіть і витягніть її.

Почувши це, пан і пані Солт заскочили в горіховий [176] цех, підбігли до діри в підлозі й зазирнули туди.

— Веруко! — покликала пані Солт. — Ти там? Відповіді не було.

Пані Солт нахилилася над дірою, щоб краще придивитися. Вона тепер стояла навколішки на самісінькому краєчку діри й зазирала вниз, а її здоровецьке озаддя стирчало, як велетенська порхавка. Поза була дуже ризикована. Вистачило б одного легенького поштовху... делікатно турнути куди треба... саме так білки й зробили!

Пані Солт з папужим вереском стрімголов шугонула вниз.

— О Господи! — зойкнув пан Солт, дивлячись, як його тілиста дружина загриміла в діру, — скільки ж то сьогодні буде сміття! — Він стежив, як вона зникає в темряві.

— Як там унизу, Ангіно? — гукнув він і ще дужче нахилився над дірою. [177]

Ззаду до нього кинулися білки...

— Рятуйте! — крикнув пан Солт.

Та він уже летів сміттєпроводом услід за жінкою... і дочкою.

— Ого! — вигукнув Чарлі, дивлячись разом з усіма в двері, — і що ж це тепер з ними буде?

— Сподіваюся, що внизу їх зловлять, — припустив містер Вонка.

— А що з великим вогненним сміттєспалю-вачем? — запитав Чарлі.

— Його розпалюють через день, — відповів містер Вонка. — Можливо, сьогодні саме той день, коли вогню не буде. Хтозна... може, їм і пощастить...

— Цсс! — прошепотів дідунь Джо. — Послухайте! Ще одна пісенька!

З глибини коридору долинуло гупання барабанів. Тоді залунав спів.

— Верука Солт! — співали умпа-лумпи. [177]

Верука Солт вередувала,

аж доки в сміттєпровід впала,

(Таку халепу, як оця,

довести треба до кінця,

тож ми не марнували слів

і здихались також батьків.)

Летить Верука по трубі!

А ми ж повинні, далебі,

зізнатись, що внизу вона

зустріне друзів, хоч сама

не рада буде тим друзякам —

бо не курорт там, а клоака.

Ось з оселедця голова

смердюча і напівгнила.

"Привіт! Як справи? Як живеш?

Як добре, що ти з нами теж!"

А трохи далі для душі

очікують товариші:

з ковбаски хвостик, згірклий смалець,

хлібини цвілої окраєць, [179]

погризений шматочок сала, креветка, що гниє помалу, стара сосиска, що смердить, аж носа вирвати кортить, гнила шкарпетка, здохла миша, те, що на сходах кіт залишив, і безліч іншої гидоти, нудоти, рвоти і бридоти. Такі-от у Веруки друзі... Дісталось панні по заслузі, бо що посіяв — те й пожнеш, і від розплати не втечеш. Та вам тепер, либонь, цікаво, чи хтось судити має право лише Веруку Солт одну, і всю розбещення вину приписувати тільки їй — зіпсутій, але ж не лихій? То хто ж її так зіпсував? Хто їй постійно потурав? [180]

Нікчему з неї хто зробив?

Хто грішний тут? Хто завинив?

На жаль, ця відповідь — сумна,

бо чітко вказує вона,

що лихо власними руками

тут сотворили ТАТО й МАМА!

Тому радіє цілий світ,

що й їх забрав сміттєпровід

(чи сміттєпровід? — Все одної) —

вони поринули на дно.

Розділ 25. Великий скляний ліфт

— Я ще такого не бачив! — вигукнув містер Вонка. — Діти зникають, мов ті кролики! Та ви не журіться! Усі вони вийдуть сухі з води!

Містер Вонка глянув на невеличкий гурт гостей, що стояли біля нього в коридорі. Дітей тепер лишилося тільки двійко — Майк Тіві та Чарлі Бакет. І ще було троє дорослих — пан і пані Тіві та дідунь Джо.

— То що, рушаємо далі? — запитав містер Вонка.

— Так! — вигукнули в один голос Чарлі та дідунь Джо.

— Мені вже ноги болять, — пожалівся Майк Тіві. — Я хочу до телевізора.

— Якщо ти втомився, то поїдемо ліфтом, — сказав містер Вонка. — Він отам. Скоріше! Заскакуйте! — Він метнувся через коридор до подвійних дверей. Двері розсунулися. Двоє дітей і дорослі зайшли всередину.

— Ну от, — вигукнув містер Вонка, — яку тепер натиснемо кнопку? Вибирайте!

Чарлі Бакет здивовано роззирнувся. Він ще ніколи не бачив такого чудернацького ліфта. Кнопки були скрізь! Стіни і навіть стеля були вкриті нескінченними рядами чорних кнопо-чок! На кожній стінці їх було не менше тисячі, а ще тисяча на стелі! І тут Чарлі помітив, що біля кожної кнопочки є крихітна наклейка [183] з назвою приміщення, в яке потрапиш, коли натиснеш цю кнопку.

— Це не якийсь там звичайний ліфт, що їздить тільки вгору-вниз! — гордо повідомив містер Вонка. — Цей ліфт може їздити боком, скоком, уздовж, навскоси і... на небеси! Він доставить вас у будь-яке приміщення фабрики! Натискаєш кнопку — і шурх! — уже мчиш!

— Дивовижно! — пробурмотів дідунь Джо. Його сяючі від захвату очі оглядали безконечні ряди кнопок.

— Кабіну ліфта зроблено з товстого прозорого скла! — похвалився містер Вонка. — Стінки, двері, стеля, підлога — все скляне, щоб вам було добре видно!

— Та нема ж на що дивитися, — сказав Майк Тіві.

— Виберіть якусь кнопку! — звелів містер Вонка. — Хлопчики можуть натиснути по кнопці. Тож вибирайте! Скоріше! У кожному приміщенні [184] виготовляють щось смачне й чудове-пречудове.

Чарлі швиденько почав читати написи біля кнопок.

"ШАХТА З ВИДОБУВАННЯ ДРАЖЕ "МОРСЬКІ КАМІНЧИКИ" — ГЛИБИНА ТРИ КІЛОМЕТРИ" — було написано на одному.

"ЛЬОДЯНИКОВА КОВЗАНКА" — було написано на іншому.

А тоді ще: "ВОДЯНІ ПІСТОЛЕТИ З ПОЛУНИЧНИМ СОКОМ".

"ІРИСКОВІ ЯБЛУНІ ДЛЯ ВАШОГО САДУ — ВСІХ РОЗМІРІВ".

"ВИБУХОВІ ЦУКЕРКИ ДЛЯ ВАШИХ ВОРОГІВ".

"ЧУПА-ЧУПСИ, ЩО СВІТЯТЬСЯ — ДЛЯ СПОЖИВАННЯ ВНОЧІ В ЛІЖКУ".

"М'ЯТНІ ЖЕЛЕЙКИ ДЛЯ СУСІДСЬКОГО ХЛОПЦЯ — ЩОБ ЦІЛИЙ МІСЯЦЬ ХОДИВ З ЗЕЛЕНИМИ ЗУБАМИ". [185]

"КАРАМЕЛЬКОВІ ПЛОМБИ — ЗАБУДЬТЕ ПРО ЗУБНИХ ЛІКАРІВ".

"ГУБОСКЛЕЮВАЛЬНА ХАЛВА ДЛЯ БАЛАКУЧИХ БАТЬКІВ".

"ЗБИВАЛЬНІ ЛАСОЩІ, ЩО ПІСЛЯ КОВТАННЯ СМАЧНО ЗВИВАЮТЬСЯ В ЖИВОТІ".

"НЕВИДИМІ ШОКОЛАДКИ, ЩОБ ЇСТИ НА УРОЦІ".

"ГЛАЗУРОВАНІ ОЛІВЦІ ДЛЯ СМОКТАННЯ".

"ЛИМОНАДНІ ПЛАВАЛЬНІ БАСЕЙНИ".

"ЧАРІВНА РУЧНА ПОМАДКА — САМА В РУЦІ, А СМАК НА ЯЗИЦІ".

"ВЕСЕЛКОВЕ ДРАЖЕ — СМОКЧИ І ПЛЮЙ ШІСТЬМА РІЗНИМИ БАРВАМИ".

— Швидше, швидше! — підганяв містер Вон-ка. — Скільки можна чекати!

— А тут немає "Телевізійного цеху"? — поцікавився Майк Тіві. [186]

— Звичайно. Є й телевізійний цех, — відповів містер Вонка. — Ота кнопка, — показав він пальцем.

Усі глянули туди. На малесенькій наклейці біля кнопки було написано: "ТЕЛЕВІЗІЙНИЙ ШОКОЛАД".

— Ура! — зрадів Майк Тіві. — Це для мене! — І натис великим пальцем на кнопку. Миттю щось страшенно засвистіло. Двері з брязкотом зсунулися і ліфт смикнувся, ніби вжалений осою. Але він смикнувся вбік! І всі пасажири (крім містера Вонки, котрий тримався за ремінець, що звисав зі стелі) попадали на підлогу.

— Вставайте, вставайте! — крикнув містер Вонка, заливаючись реготом.

Та щойно вони почали вставати, як ліфт різко змінив напрямок і хитнувся в інший бік. І знову всі попадали.

— Рятуйте! — заволала пані Тіві.

— Прошу вас, мадам, — галантно запропо-

нував їй руку містер Вонка. — Отак! А тепер хапайтеся за ремінці! Усі хапайтесь за ремінці! Поїздка ще не завершилася!

Дідунь Джо звівся, похитуючись, на ноги й схопився за ремінець. Малий Чарлі, який так високо не діставав, обхопив дідуневі ноги й міцно в них вчепився.

Ліфт летів зі швидкістю ракети. Тепер він повернув угору. Мчав вище-вище-й-вище — і трохи навскоси, мовби видирався на крутез-ну гору. А тоді полетів каменем униз, ніби добрався до вершини тієї гори й зірвався з неї в безодню. Чарлі відчув, наче щось обірвалося в животі, а дідунь Джо закричав:

— Ура! Летимо!

А пані Тіві закричала:

— Канат обірвався! Ми зараз розіб'ємося! А містер Вонка сказав:

— Спокійно, шановна пані, — і підбадьорливо поплескав її по руці. [188]

Тоді дідунь Джо глянув на Чарлі, що вп'явся йому в ноги, й запитав:

— Як почуваєшся, Чарлі? Чарлі у відповідь крикнув:

— Це класнючо! Як американські гірки!

А крізь скляні стінки ліфта вони уривками бачили різні цікавинки й чудасії, що діялися в деяких приміщеннях:

Велетенську трубу, з якої на підлогу повільно витікало щось руде й липке...

Височенну круту грильяжну гору і умпа-лум-пів (обв'язаних для безпеки мотузками), що відколювали від неї величезні грильяжні брили...

Машину, з якої сіявся навсібіч білосніжний порошок, наче хуртовина...

Озеро гарячої карамелі, з якого струменіла пара...

Умпа-лумпівське село з крихітними хатками та вуличками, на яких бавилися сотні умпа-лумпенят на зріст сантиметрів по десять... [189]

І ось ліфт вийшов з піке, хоча мчав, здавалося, ще швидше ніж досі. Чарлі чув, як виє за стінами вітер, а ліфт летів уперед... закружляв... кудись повернув... піднявся вгору... спустився вниз...

— Зараз мене знудить! — закричала, зеленіючи на лиці, пані Тіві.

— Хай не нудить, — сказав містер Вонка.

— Не вийде! — крикнула пані Тіві.

— Тоді нате, — зірвав містер Вонка з голови свого шикарного чорного циліндра й підставив пані Тіві під самого рота.

— Зупиніть цей жах! — звелів пан Тіві.

— Не можу, — відказав містер Вонка. — Ліфт не зупиниться, поки не доїдемо. Єдина надія, що ніхто зараз не їде іншим ліфтом.

— Яким це іншим ліфтом? — верескнула пані Тіві.

— Тим, що може їхати назустріч нам тим самим маршрутом, — пояснив містер Вонка. [190]

— Сто чортів у печінку! — вигукнув пан Тіві. — Тобто ми можемо зіткнутися?

— Досі мені завжди щастило, — підбадьорив його містер Вонка.

— Тепер мене вже точно знудить! — зарепетувала пані Тіві.

— Ні-ні! — почав благати містер Вонка. — Не зараз! Ми майже на місці! Не псуйте мені капелюха!

Наступної миті завищали гальма, і ліфт почав зупинятися. Нарешті завмер остаточно.

— Ну й поїздочка! — зітхнув пан Тіві, витираючи хустинкою піт з широкого обличчя.

— Більше ніколи й нізащо! — простогнала пані Тіві. І тут двері ліфта роз'їхалися й містер Вонка сказав:

— Хвилиночку! Послухайте мене! Прошу, щоб у цьому приміщенні всі були вкрай обережні. Тут є багато небезпечного, тому краще нічого не чіпати.

Розділ 26. Телевізійно-шоколадний цех

Чарлі та дідунь Джо разом з родиною Тіві вийшли з ліфта в приміщення — таке яскраве й сліпучо-біле, що вони аж замружили від болю очі й зупинилися. Містер Вонка дав кожному по парі чорних окулярів і сказав:

— Скоріше надіньте! І хоч би що, тут їх не знімайте! Від цього світла можна осліпнути!

Коли Чарлі надів чорні окуляри, то зміг нарешті спокійно роззирнутися. Побачив довгу й вузьку залу. Білу-білісіньку. Навіть підлога була біла. І ніде — ані порошинки. Зі стелі звисали величезні лампи, ллючи яскраве блакитно-біле сяйво. Приміщення було порожнісіньке, окрім дальніх кутків. В одному стояла велетенська телекамера на коліщатах, навколо неї юрмилася ціла армія умпа-лумпів, які змащували шарніри, регулювали ручки та кнопки й полірували лінзи великого об'єктива. Одягнені умпа-лумпи були дуже чудернацько. Вони мали на собі яскраво-червоні космічні скафандри з шоломами та захисними окулярами — принаймні це вбрання було дуже схоже на скафандри. Працювали вони в суцільній тиші. Чарлі подивився на них, і

його охопило моторошне відчуття небезпеки. Було щось загрозливе в усій цій ситуації, і умпа-лумпи про це знали. Не чутно було ні балачок, ні співів, вони повільно й обережно ходили довкола велетенської чорної телекамери у своїх яскраво-червоних скафандрах.

У протилежному кутку зали, десь за п'ятдесят кроків від камери, за чорним столом сидів ще один умпа-лумпа (теж у космічному скафандрі) і дивився на екран величезного телевізора.

— Ну от! — вигукнув містер Вонка, підстрибуючи від збудження. — Це тестувальна зала мого останнього й найвидатнішого винаходу — телевізійного шоколаду!

— А що це таке — телевізійний шоколад? — стрепенувся Майк Тіві.

— А щоб ти здоров був! Перестань мене перебивати! — обурився містер Вонка. — Цей шоколад передається по телебаченню. Сам я телебачення не люблю. Можливо, в маленьких дозах воно не вадить, але ж дітям ніколи не вистачає маленьких доз. Вони б воліли сидіти цілісінький день і витріщатися на екран...

— Як я! — зрадів Майк Тіві. [I94]

— Цить! — розсердився пан Тіві.

— Дякую, — сказав містер Вонка. — А зараз я вам поясню, як діє цей мій дивовижний телевізор. Але, насамперед, чи ви знаєте, як діє звичайне телебачення? Це дуже просто. З одного кінця, там, де знімають, є велика кінокамера, яка починає робити окремі фотографії. Тоді ці фотографії розщеплюють на мільйони крихітних шматочків, таких дрібненьких, що годі їх побачити, а тоді ці крихітні шматочки вистрілюють за допомогою електрики в небо. У небі вони шугають зі свистом, поки не наштовхуються на антену, яка стирчить на даху чийогось будинку. Тоді вони блискавкою мчать вниз по кабелю, що веде

прямісінько в задню стінку телевізора, а там хилитаються й штовхаються, доки кожен-кожнісінький з цих мільйонів крихітних шматочків не прилаштується в належне йому місце (як у пазлах), і ось воно! — на екрані з'являється потрібна фотографія... [І9б]

— Не зовсім так воно працює, — втрутився Майк Тіві.

— Я трохи недочуваю на ліве вухо, — сказав містер Вонка. — Ти вже вибач, якщо я не розібрав усіх слів.

— Я сказав, що не зовсім так воно працює! — прокричав Майк Тіві.

— Ти гарний хлопчик, — сказав містер Вонка, — але говориш забагато. Отож! Коли я вперше побачив, як діє звичайне телебачення, то мені в голову стрельнула чудова ідея. "Слухайте! — вигукнув я. — Якщо люди вміють розщепити на мільйони шматочків фотографію, переслати ці шматочки через повітря і зібрати їх докупи на другому кінці, то чого я не можу те саме зробити з шоколадкою? Чого я не можу послати в повітря крихітні шматочки справжньої шоколадної плитки, а тоді на другому кінці зібрати докупи ці шматочки, готові до споживання?

— Це неможливо! — заперечив Майк Тіві.

— Ти так гадаєш? — вигукнув містер Вонка. — Ну, то дивись! Зараз я вишлю плитку свого найкращого шоколаду з одного кінця кімнати в другий — за допомогою телебачення! Агов, там! Приготуватися! Несіть шоколад!

Миттю з'явилося шестеро умпа-лумпів, несучи на плечах величезну плитку шоколаду. Вона була завбільшки як той матрац, що на ньому Чарлі спав удома.

— Шоколадка має бути велика, — пояснив містер Вонка, — бо якщо висилати щось по телебаченню, то з другого боку воно завжди виходить значно менше, ніж заходило. Навіть у звичайному телебаченні, коли фотографують великого чоловіка, то на екрані він завжди виходить не вищий за олівчик. Отож бо й воно! Приготувалися! Ні-ні! Стоп! Зупиніть усе! Гей ти там! Майк Тіві! Відійди! Ти дуже близько до камери! З цієї штуки вилітає небезпечне [197] проміння! Воно за мить роздере тебе на мільйон крихітних шматочків! Через те умпа-лумпи й одягнені в космічні скафандри! Скафандри їх захищають! О! Так краще! Ну, що ж! Вмикайте!

Один умпа-лумпа схопився за важіль великого рубильника й потяг його донизу.

Сліпучий спалах.

— Шоколад зник! — крикнув дідунь Джо, махаючи руками.

Це була правда! Величезна шоколадна плитка розтанула в повітрі!

— Він у дорозі! — вигукнув містер Вонка. — Летить зараз над нами в повітрі мільйонами окремих шматочків. Швидко! Йдіть сюди!

Він кинувся до протилежного краю зали, де стояв величезний телевізор, і всі побігли за ним.

— Стежте за екраном! — крикнув містер Вонка. — Зараз буде! Дивіться! [198]

Екран замерехтів і засвітився. Тоді посеред екрана зненацька з'явилася маленька плиточ-ка шоколаду.

— Беріть! — закричав містер Вонка, збуджуючись дедалі більше.

— Як же його взяти? — зареготав Майк Тіві. — Це ж тільки картинка на телеекрані!

— Чарлі Бакет! — крикнув містер Вонка. — Ти бери! Хапай!

Чарлі простяг руку і торкнувся екрана, аж раптом, якимось дивом, шоколадна плитка опинилася в його долоні. З подиву він ледь її не впустив.

— їж! — звелів містер Вонка. — Куштуй! Буде смачно! Це та сама плитка! Просто зменшилася під час перельоту, от і все!

— Це просто дивовижно! — роззявив рота дідунь Джо. — Це... це... це справжнє чудо!

— Ви лишень уявіть, — вигукнув містер Вонка, — коли я цю систему поширю по всій країні... [199] ви сидітимете вдома, дивлячись телевізор, і раптом на екрані з'явиться реклама, а голос диктора скаже: "ЇЖТЕ ШОКОЛАДКИ "ВОНКА"! ВОНИ НАЙКРАЩІ В СВІТІ! ЯКЩО НЕ ВІРИТЕ, ПОКУШТУЙТЕ САМІ — ПРОСТО ЗАРАЗ!" — І ви простягаєте руку й берете шоколадку! Як вам, га?

— Грандіозно! — закричав дідуньо Джо. — Це змінить увесь світ!

Розділ 27. Майка Тіві передають по телебаченню

Майк Тіві розхвилювався ще більше за дідуня Джо, побачивши, як передали по телевізору плитку шоколаду.

— Містере Вонко, — вигукнув він, — а чи можна передати отак через повітря щось інше? Наприклад, вівсяну кашу?

— А щоб тебе качка копнула! — обурився містер Вонка. — Не згадуй при мені цю гидоту! Ти знаєш, з чого роблять вівсянку? її роблять

з отієї кучерявої дерев'яної стружки, що залишається в стругачках для олівців!

— Але ви змогли б, якби забажали, передати її по телебаченню, так само, як шоколад? — запитав Майк Тіві.

— Певно, що міг би!

— А людей? — не вгавав Майк Тіві. — Чи ви могли б передати з місця на місце справжню живу людину?

— Живу людину! — вигукнув містер Вонка. — У тебе що, не всі дома?

— Але чи можливо це зробити?

— О Господи, дитино, я справді не знаю... думаю, що можна було б... так, я майже впевнений, що можна... авжеж, можна... хоч я волів би не ризикувати... бо це могло б призвести до дуже неприємних наслідків...

Та Майк Тіві вже зірвався й побіг. Щойно почувши слова містера Вонки: "Я майже впевнений, що можна... авжеж, можна", він розвернувся й стрімголов помчав до протилежного кутка зали, де стояла велика телекамера.

— Дивіться на мене! — кричав він на бігу. — Мене найпершого в світі передадуть по телевізору!

— Ні-і-і-і-і! — заволав містер Вонка.

— Майк! — заверещала пані Тіві. — Стій! Назад! Ти перетворишся на мільйон шматочків!

Та Майка Тіві вже було не спинити. Хлопець летів мов навіжений, а добігши до величезної телекамери, відразу підскочив до рубильника, порозкидавши навсібіч умпа-лумпів.

— Бувайте здорові й не кашляйте! — вигукнув він, рвонув рубильник на себе і стрибнув просто під яскраве світло потужної лінзи.

Сліпучий спалах.

Тоді запала тиша.

Тоді почала бігти пані Тіві... але завмерла посеред зали... і не могла зрушити з місця... стояла й дивилася туди, де був її син... тоді [203] роззявила свого великого червоного рота й заголосила:

— Його не стало! Його не стало!

— Ой біда, біда! Він справді зник! — вигукнув пан Тіві.

Містер Вонка підбіг до пані Тіві й лагідно поклав їй руку на плече.

— Надіймося на краще, — сказав він. — Молімося, щоб ваш хлопчик вийшов на другому кінці неушкоджений.

— Майк! — лементувала пані Тіві, обхопивши руками голову. — Де ти?

— Я тобі скажу, де він, — утрутився пан Тіві, — пролітає десь над нами мільйонами крихітних шматочків!

— Не кажи такого! — ридала пані Тіві.

— Треба дивитися телевізор, — сказав містер Вонка. — Він от-от може там з'явитися.

Пан і пані Тіві, дідунь Джо, малий Чарлі, а також містер Вонка зібралися біля телевізора, [204] пильно вдивляючись в екран. Екран був порожній.

— Довго ж він добирається, — сказав пан Тіві, витираючи лоба.

— Ой, Боже ж мій, Боже, — примовляв містер Вонка, — хоч би по дорозі не загубив яку частину.

— Що це має означати, до дідька? — грізно спитав пан Тіві.

— Не хочу вас лякати, — пояснив містер Вонка, — але інколи буває таке, що до телевізора долітає тільки половина маленьких шматочків. Таке, скажімо, було на тому тижні. Не знаю чому, але сюди переправилася тільки половинка шоколадки.

Пані Тіві з жаху верескнула.

— Хочете сказати, що до нас повернеться тільки половина Майка?

— Сподіваюся, це буде верхня половина, — буркнув пан Тіві. [205]

— Стривайте! — вигукнув містер Вонка. — Дивіться на екран! Там щось відбувається!

Екран раптом замерехтів. Тоді з'явилися хвилясті лінії. Містер Вонка покрутив якусь ручечку і хвилясті лінії зникли. І ось, дуже повільно, екран почав яскравішати.

— Ось він з'являється! — заволав містер Вонка. — Так, це він!

— Чи він хоч цілий? — тривожилася пані Тіві.

— Ще не знаю, — відповів містер Вонка. — Погано видно.

Спочатку нерозбірливо, але з кожною миттю чіткіше й чіткіше, на екрані почало з'являтися зображення Майка Тіві. Він стояв, махав глядачам руками і всміхався від вуха до вуха.

— Але ж він тепер карлик! — крикнув пан Тіві.

— Майчику, — вигукнула пані Тіві, — з тобою все гаразд? У тебе нічого не зникло? [206]

— Він що, не стане більший? — обурився пан Тіві.

— Поговори зі мною, Майчику! — благала пані Тіві. — Скажи щось! Скажи, що з тобою все нормально!

З телевізора долинув тонесенький голосочок, ніби там пискнула мишка.

— Привіт, мамусю! — пищав Майк. — Татку! Дивіться на мене! Мене першого в світі передали по телевізору!

— Хапайте його! — наказав містер Вонка. — Швидко!

Пані Тіві сягнула рукою й зняла з екрана крихітну фігурку Майка Тіві.

— Ура! — зрадів містер Вонка. — Він цілий! Цілий і неушкоджений!

— І це, на вашу думку, неушкоджений? — обурилася пані Тіві, дивлячись на крихітного хлопчика, що гасав у неї по долоні, розмахуючи пістолетами. [207] Зросту він мав два-три сантиметри, не більше.

— Він збігся! — сказав пан Тіві.

— Ясно, що збігся, — погодився містер Вон-ка. — А ви чого сподівалися?

— Це жах! — голосила пані Тіві. — Що нам тепер робити?

А пан Тіві сказав:

— Він тепер не зможе ходити до школи! Його там розтопчуть! Його розчавлять!

— Він більше не зможе нічого! — крикнула пані Тіві.

-. Ще й як зможу! — пискнув тоненьким голосочком Майк Тіві. — Я й далі зможу дивитися телевізор!

— Ніколи в житті! — гаркнув пан Тіві. — Я викину той телевізор у вікно — відразу, як приїдемо додому. Я вже ситий тим телевізором!!

Коли Майк Тіві таке почув, на нього напала жахлива істерика. Хлопець стрибав на маминій долоні, верещав, репетував і кусав її за пальці. [208]

— Я хочу дивитися телевізор! — пищав він. — Я хочу дивитися телевізор! Я хочу дивитися телевізор! Я хочу дивитися телевізор!

— Стривай! Дай його мені! — звелів пан Тіві, а тоді взяв крихітного хлопця, запхав його в нагрудну кишеню піджака й заткнув зверху

хустинкою. Писк і вереск і далі лунали з кишені, яку люто шарпав, намагаючись визволитися, маленький в'язень.

— Ох, містере Вонко, — голосила пані Тіві, — що нам зробити, щоб він виріс?

— Ну, — сказав містер Вонка, погладжуючи борідку й замислено дивлячись у стелю, — мушу сказати, що це доволі складно. Хоч маленькі хлопці напрочуд пружинисті й розтяжні. Видовжуються як скажені. Тому ми ось що зробимо: покладемо його в спеціальну машину, якою я випробовую, як і настільки розтягуються жуйки! Може, він тоді стане такий, як був.

.— Ой, дякую! — зраділа пані Тіві.[209]

— Та нема за що, шановна пані.

— А дуже він розтягнеться, як ви гадаєте? — поцікавився пан Тіві.

— Може, кілометрів на два, — знизав плечима містер Вонка. — Хто його зна? Зате стане страшенно тонюсінький. При розтягуванні все тоншає.

— Тобто так, як жуйка? — уточнив пан Тіві.

— Саме так.

— А дуже він буде тонкий? — стурбувалася пані Тіві.

— Навіть не уявляю, — відповів містер Вонка. — Та й не має це, якщо чесно, великого значення, бо ми його швидко відгодуємо. Для цього вистачить дати йому потрійну дозу моїх чудових супервітамінних цукерок. Супервіта-мінні цукерки містять величезні кількості вітаміну А

й вітаміну Б. Там також є вітамін В, вітамін Г, вітамін Ґ, вітамін Д, вітамін Е, вітамін Є, вітамін Ж, вітамін З, вітамін И, [210] вітамін І, вітамін Ї, вітамін Й, вітамін К, вітамін Л, вітамін М, вітамін О, вітамін П, вітамін С, вітамін Т, вітамін У, вітамін Ф, вітамін Х, вітамін Ц, вітамін Ч, вітамін Ш, вітамін Щ, вітамін Ю, вітамін Я і навіть, вірте-не-вірте — вітамін Ь! Там нема лише вітаміну Н, бо від нього нудить, та вітаміну Р, бо від нього на голові виростають роги, як у бика. Зате є малесенька доза найрідкіснішого й найчарів-нішого з усіх вітамінів — вітаміну Вонка.

— І як цей вітамін на нього вплине? — стурбовано спитав пан Тіві.

— Пальці в нього на ногах стануть такі самі завдовжки, як на руках...

— Ой, не треба! — зойкнула пані Тіві.

— Не будьте дурні, — сказав містер Вонка. — Це дуже практично. Він зможе грати на піаніно ногами.

— Але ж, містере Вонко...

— Не сперечайтеся, прошу! — не дослухав її [211]

не б'ються і не бешкетують,

вас не чіпають, не дратують,

так все снодійно і похвально...

І це, по-вашому, нормально?

Чи знають татусі і мами,

що робить телик з дітлахами?

У ГОЛОВІ СТАЄ В НИХ ПУСТО!

ГНИЄ УЯВА, МОВ КАПУСТА!

УСІ ЗНИКАЮТЬ ПОЧУТТЯ

Й ТАКЕ ТУПЕ СТАЄ ДИТЯ,

ЩО НЕ СПРИЙМАЄ ЧАРІВНІ

КАЗКИ, ФАНТАЗІЇ Й ПІСНІ!

А МОЗОК, ЯК ШВЕЙЦАРСЬКИЙ СИР,

У МОЗКУ ТІМ — МІЛЬЙОНИ ДІР...

ПОРОЖНІ ОЧІ, ЗГАСЛИЙ ЗІР!

"Гаразд, — ви скажете, — ми згодні екран розбити хоч сьогодні, та як ми будем розважати своїх дітей? Чим забавляти?.." [214]

У відповідь спитаєм вас:

"А що робили діти в час,

коли потвор цих не було?

Що втіху й радість їм несло?"

Забули вже? Вам нагадати?

Ми ладні по складах сказати:

ВО-НИ... ЧИ-ТА-ЛИ... КНИ-ЖЕЧ-КИ!

Байки ЧИТАЛИ, казочки,

Історії ЧИТАЛИ різні,

ЧИТАЛИ зранку і допізна!

В дитячій скрізь книжки стояли,

і на підлозі теж лежали!

І на столі, і біля ліжка

дітей чекала гарна книжка!

Казки чарівні, фантастичні,

дракони в них, кити незвичні,

пірати, острови скарбів,

принцеси з чарівних країв,

розбійники і кораблі,

слони, цигани, королі. [215]

І людожери на вогні

готують щось у казані.

(Як пахне! Що це — з кмином юшка?

Та ні, цехлопчик-нечемнушка!)

Аж перехоплювало дух

від тих книжок... Ось Вінні-Пух,

он Білосніжка йде до лісу...

Ось Ґулівер веде Алісу

уДивосвіт, і прямо тут

до них підходить ліліпут.

Ген Королева виглядає

чи знайде Ґерда свого Кая...

Таке, готуючись до сну,

читали діти в давнину!..

Тому вас хочемо благати — той ящик — викиньте із хати! Вночі! Дитя щоб і не знало, що телевізора не стало! [216]Як бути вам з пустим кутком? Зробіть полицю, і рядком заставте ви її книжками! Хай діти тупають ногами, хай вередують певний час, за ноги хай кусають вас — не бійтеся, за тиждень-два прочиститься їм голова, і диво станеться — оввa! Не знаючи, що їм робити, потягнуться до книжки діти. Ще тиждень-два — і відірвати від книг не зможе й рідна мати! Читання знову стане в моді і буде їм збагнути годі, чим вабило оте залізо, що називалось телевізор! І будуть дуже вдячні діти, що ви таке змогли

зробити. [217]А як там Майк Тіві — не плаче? Чекаємо ми нетерпляче, що підросте він знов. Одначе, як ні, то скажемо вам, друзі: отримав хлопець по заслузі.

Розділ 28. Залишився тільки Чарлі

— Який буде наступний цех? — замислився містер Вонка, а тоді крутнувся й заскочив у ліфт. — Швидше! Сюди! Мусимо їхати далі! І скільки ж це тепер лишилося дітей?

Чарлі поглянув на дідуня Джо, а дідунь Джо на малого Чарлі.

— Та ж містере Вонко, — знизав плечима дідунь Джо, — залишився тільки Чарлі. [217]

Містер Вонка рвучко обернувся й глянув на Чарлі.

Запала тиша. Чарлі стояв і міцно тримав дідуня Джо за руку.

— Тобто залишився тільки ти один? — запитав містер Вонка, вдаючи подив.

— Ага, — сказав Чарлі. — Так.

Містер Вонка раптом аж вибухнув радістю.

— Любий хлопчику, — вигукнув він, — але ж це означає, що ти переміг! — Він вистрибнув з ліфта і так несамовито затряс хлопцеву руку, що трохи її не відірвав. — Прийми мої щирі вітання! — тішився він. — Найщиріші! Я такий радий! Краще й не придумати! Як це чудово! Знаєш, я з самого початку передчував, що це будеш ти! Молодчина, Чарлі, просто молодчина! Це чудово! Тепер нарешті почнеться справжня

забава! Але не треба баритися! Не треба зволікати! Часу залишилося ще менше, ніж досі! До вечора ми маємо зробити ще безліч справ!

Подумай, скільки ще треба всього узгодити! А скількох людей покликати! Але ми, на щастя, маємо швидкісний скляний ліфт! Стрибай сюди, любий Чарлі, стрибай! Ви теж, шановний дідуню Джо! Ні, тільки після вас! Сюди! Отак! Цього разу я сам виберу потрібну кнопку!

Мерехтливі яскраво-голубі очі містера Вонки на мить зупинилися на обличчі Чарлі.

Чарлі подумав, що зараз станеться щось шалене. Але не злякався. Він навіть не нервував. Просто був страшенно схвильований. Дідунь Джо теж. Старенький стежив за кожним рухом містера Вонки, а обличчя його сяяло від радості. Містер Вонка потягся до кнопки на високій скляній стелі ліфта. Чарлі й дідунь Джо задерли голови, щоб прочитати напис на накле-єчці біля кнопки.

Там було написано:... "ВГОРУ Й ГЕТЬ".

"Вгору й геть", — повторив подумки Чарлі, — що за дивне приміщення?"

Містер Вонка натис кнопку. Скляні двері закрилися.

— Тримайтеся! — гукнув містер Вонка. Тоді БАХ! Ліфт злетів угору, немов ракета.

— Ура-а! — закричав дідунь Джо.

Чарлі вхопився за дідові ноги, містер Вонка — за ремінець на стелі, й вони помчали вгору-вгору-вгору — прямісінько вгору, без поворотів, і Чарлі чув, як розсікає повітря ліфт, що летів дедалі швидше й швидше.

— Ура! — кричав дідунь Джо. — Ура! Мчимо!

— Швидше! — кричав містер Вонка, гатячи рукою по стінці ліфта. — Швидше! Швидше! Якщо не наберемо швидкості, то не проб'ємося!

— Куди? — здивувався дідунь Джо. — Куди нам треба пробитися?

— Ага! — крикнув містер Вонка. — Ще хвильку-й побачите! Я вже стільки років прагнув натиснути цю кнопку! Але ще ніколи не натискав! Багато разів я відчував цю спокусу! Так, це

була неабияка спокуса! Але я ніяк не міг змиритися з думкою, що в даху фабрики доведеться пробити величезну дірку! Летимо, хлопці! Вгору й геть!

— Але ж ви не... — крикнув дідунь Джо, — ...ви ж не маєте на увазі, що цей ліфт...

— Ще й як маю! — відповів містер Вонка. — Ще хвильку — й побачите!.. Вгору й геть!

— Але... але ж... та він же... скляний! — закричав дідунь Джо. — Він розіб'ється на друзки!

— Цілком можливо, — як завжди бадьоро припустив містер Вонка, — хоч це скло й доволі міцне.

Ліфт і далі мчав усе вгору-вгору-вгору, і все швидше-швидше-й швидше...

І раптом ТРАХ-ТАРА-РАХ! — страшенний гуркіт розтрощених дощок і потовченої черепиці пролунав просто над їхніми головами, і дідунь Джо закричав:

— Рятуйте! Нам кінець! Ми пропали!

Але містер Вонка заперечив:

— Ні, не пропали! Ми пробилися! Ми вже назовні!

І справді, ліфт протаранив фабричний дах і тепер, мов ракета, летів просто в небо, а крізь його скляну стелю вливалося сонячне світло. За п'ять секунд вони піднялися на три тисячі метрів.

— Цей ліфт здурів! — репетував дідунь Джо.

— Не бійтеся, шановний пане, — заспокоїв його містер Вонка й натис іншу кнопку.

Розділ 29. Інші діти ідуть додому

Ліфт зупинився. Він зупинився і, наче гелікоптер, завис угорі над фабрикою і над самим містечком, що розкинулося під ними, мов намальоване на поштовій листівці! Крізь скляну підлогу далеко внизу Чарлі бачив малесенькі будиночки, вулички та сніг, що вкривав це все товстою ковдрою. Було трохи моторошно й незвично стояти отак на прозорому склі височенно в небі. Здавалося, ніби взагалі ні на чому не стоїш. [224]

— Чи воно оце з нами все гаразд? — стривожився дідунь Джо. — На чому ця штука працює?

— На шоколадних силах! — пояснив містер Вонка. — Мільйон шоколадних сил! О, дивіться! — крикнув він, показуючи вниз. — Он там ті інші діти! Вони повертаються додому!

Він же був гладкий! А тепер худий, як соломина!

— Звичайно, що змінився, — зареготав містер Вонка. — Його ж було затисло в трубі. Невже не пам'ятаєте?.. А он погляньте! Бачите? Там іде Віолета Бореґард, відома жуйколюб-ка! Здається, з неї таки зуміли вичавити соки. Я дуже радий. А який у неї тепер здоровий вигляд! Набагато кращий, ніж був!

— Але обличчя фіолетове! — вигукнув дідунь Джо.

— Це так, — погодився містер Вонка. — Тут ми нічого не можемо вдіяти.

— Ой, людоньки! — зойкнув Чарлі. — Гляньте на тих бідолашних Солтів — Веруку, пана Солта і пані Солт! Вони з голови до п'ят у відходах і смітті!

— А он і Майк Тіві! — повідомив дідунь Джо. — О боженьку! Що з ним? Він метрів три заввишки і тонюсінькій, як дріт!

— Його перерозтягли в машині для розтягування жуйки, — пояснив містер Вонка. — От недбалість.

— Але ж для нього це жахливо! — вигукнув Чарлі.

— Дурниці, — відмахнувся містер Вонка. — Навпаки — йому дуже пощастило. Його захочуть взяти до себе всі баскетбольні команди. Але тепер, — сказав він, — пора покинути цих дурнуватих дітлахів. Чарлі, я повинен з тобою поговорити про щось дуже важливе.

Містер Вонка натис ще одну кнопку — і ліфт майнув у небо.

Розділ 30. Шоколадна фабрика Чарлі

Великий скляний ліфт тепер ширяв високо над містом. У ньому стояли містер Вонка, дідунь Джо та малий Чарлі.

— Як я люблю свою шоколадну фабрику, — сказав містер Вонка, дивлячись униз. Тоді на хвилю замовк, а потім повернувся й глянув на Чарлі з надзвичайно серйозним виразом обличчя. — А тобі, Чарлі, вона теж подобається? — запитав він.

— О, так! — вигукнув Чарлі. — Думаю, це найчудовіша фабрика на світі!

— Дуже приємно це чути, — як ніколи серйозно проказав містер Вонка. Він не відводив очей від Чарлі. — Так, — повторив він, — мені [230] надзвичайно приємно чути це від тебе. І зараз я скажу, чому.

Містер Вонка нахилив голову набік, а тоді цілком несподівано сяйнув усмішкою, від чого з кутиків його очей побігли крихітні зморщечки, і сказав:

— Розумієш, люба дитино, я вирішив усе це тобі подарувати. Як тільки підростеш і зможеш нею управляти, фабрика стане твоєю.

Чарлі витріщився на містера Вонку. Дідунь Джо роззявив рота, намагаючись щось сказати, але не міг видушити й словечка.

— Це щира правда, — запевнив містер Вонка, тепер уже всміхаючись від вуха до вуха. — Я справді віддаю фабрику тобі. Ти згоден?

— Віддаєте фабрику йому? — не міг повірити дідунь Джо. — Ви, мабуть, жартуєте.

— Я не жартую. Я цілком серйозно.

— Але... але... чого це вам забаглося віддати вашу фабрику малому Чарлі? [231]

— Боюся, мама з нами не піде, — сумно сказав Чарлі.

— Чому це?

— Бо вона не покине бабусю Джозефіну, бабуню Джорджину та дідуся Джорджа.

— Вони теж можуть перебратися на фабрику!

— Не зможуть, — заперечив Чарлі. — Вони дуже старенькі і двадцять років не злазили з ліжка.

— То ми й ліжко разом з ними заберемо, — сказав містер Вонка. — У цьому ліфті ліжко поміститься легко.

— Ви не витягнете ліжко з хатинки, — втрутився дідунь Джо. — Не пролізе крізь двері.

— Не впадайте у відчай! — вигукнув містер Вонка. — Немає нічого неможливого! Ось дивіться!

Ліфт уже ширяв над самісіньким дахом хатинки Бакетів.

— Що ви хочете зробити? — спитав Чарлі.

— Хочу їх забрати, — відповів містер Вонка.

— Як? — здивувався дідунь Джо.

— Прямо через дах, — пояснив містер Вонка, натискаючи ще одну кнопку.

— Не треба! — зойкнув Чарлі.

— Стійте! — крикнув дідунь Джо. ТРІСЬ! ТОРОХ!

І ліфт залетів прямісінько крізь дах у спальню до стареньких, що лежали на ліжку. їх засипав порох, потрощена черепиця, уламки дощок, таргани, павуки, цегла й цемент, отож усі троє стареньких подумали, що настав кінець світу.

Бабуня Джорджина зомліла, в бабусі Джо-зефіни випала з рота штучна щелепа, дідусь Джордж заховав голову під ковдру, а з сусідньої кімнати примчали пан і пані Бакети.

— Рятуйте! — заволала бабуся Джозефіна.

— Заспокойся, старенька, — підбадьорив її дідунь Джо, виходячи з ліфта. — Це ж ми. [235]

— Мамо! — крикнув Чарлі, кидаючись в обійми пані Бакет. — Мамо! Мамо! Послухай, що сталося! Ми всі будемо жити на фабриці містера Вонки й допоможемо йому нею керувати! А ще він віддає її всю мені і... і... і... і...

— Що ти таке мелеш? — здивувалася пані Бакет.

— Краще поглянь на нашу хату! — розпачливо вигукнув Бакет. — Ви її майже розвалили!

— Шановний пане, — вискочив уперед містер Вонка, люб'язно потиснувши руку панові Ба-кету, — я дуже радий з вами познайомитися. Не переживайте за вашу хату. Віднині вона вам уже не знадобиться.

— Хто цей псих? — закричала бабуся Джо-зефіна. — Він нас трохи не повбивав!

— Це, — сказав дідунь Джо, — сам містер Віллі Вонка.

Минуло чимало часу, поки Чарлі з дідунем [236]

Джо змогли нарешті всім пояснити, що з ними сьогодні відбувалося. Але й після цього всі вони відмовилися їхати на фабрику в ліфті.

— Краще вже я помру у своєму ліжку! — запротестувала бабуся Джозефіна.

— Я теж! — підтримала її бабуня Джорджина.

— Я відмовляюся їхати! — оголосив дідусь Джордж.

Але містер Вонка, дідунь Джо та Чарлі, не зважаючи на їхні крики, просто заштовхали ліжко в ліфт. А тоді ще й пана та пані Бакетів туди затягли. Потім зайшли й самі. Містер Вонка на-тис кнопку. Двері з'їхалися. Бабуня Джорджина заголосила. А ліфт піднявся над підлогою і вилетів крізь проламаний дах просто в небо.

Чарлі виліз на ліжко і намагався заспокоїти заціпенілих від жаху стареньких.

— Не бійтеся, будь ласка, — примовляв він. — Тут цілком безпечно. Ми летимо в найчарівні-ше місце на світі! [237]

— Чарлі правду каже, — підтвердив дідунь Джо.

— А якщо ми долетимо, то там буде якась їжа? — запитала бабуся Джозефіна. — Я просто вмираю з голоду! Ми всі такі голодні!

— Якась їжа? — розреготався Чарлі. — О-о!.. Ще хвильку — й побачите!..